

OTDK-DOLGOZAT

2013.

AZ ÜZLETI ETIKA A MAGYAR VALÓSÁGBAN
(BUSINESS ETHICS IN THE HUNGARIAN REALITY)

Jelige:
LEO - 313

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS.....	2
2. SZAKIRODALOM.....	3
2.1. ETIKA	3
2.2. ÁLLAM, JOG ÉS ERKÖLCS	3
2.3. ÜZLETI ETIKA	6
2.3.1. Az üzleti etika megjelenése, helye és szerepe a vállalkozások életében.....	6
2.3.2. Társadalmi felelősségvállalás	7
2.3.3. A „kor szelleme” és a coaching.....	9
2.3.4. Az etika kidolgozása és megvalósításának elméletei	11
2.3.5. Etikai kódex	12
2.3.6. Üzleti Etikai Díj	13
2.4. ETIKUS VÁLLALATVEZETÉS.....	14
2.4.1. A vállalati működés érintettjei	15
2.4.1.1. A versenytársak és a versenyszabályozás tisztelete és betartása.....	16
2.4.1.2. Az üzleti partnerekkel, szállítókkal való etikus magatartás	17
2.4.1.3. Vevőkkel való kapcsolatkiépítés etikus eszközei, tényezői	17
2.5. A MAGYAR GAZDASÁG JELENLEGI HELYZETE	21
2.5.1. Gazdasági ágazatok adatai.....	21
2.5.2. Halasztott fizetés, fizetéseképtelenség és felszámolás	22
2.5.3. Gazdasági bűncselekmények	23
2.6. ÚT A JELENLEGI HELYZETIG	26
2.6.1. „Vállalkozási boom”	27
2.6.2. A privatizáció évei	28
3. ANYAG ÉS MÓDSZER.....	31
3.1. SZEKUNDER ÉS PRIMER KUTATÁS	31
4. EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉSÜK	32
4.1. A FELSZÁMOLÁSI ELJÁRÁS ÉS BŰNCSELEKMÉNYEI	32
4.1.1. A felszámolói munka	32
4.1.2. Bűncselekmények a felszámolási eljárás alatt.....	35
4.2. A NEMZETI ADÓ- ÉS VÁMHIVATAL (NAV) SZEREPE	37
4.2.1. A NAV hatásköre.....	37
4.2.2. Bűncselekmények típusai	38
4.2.3. A nyomozás folyamata	39
5. ÖSSZEFOGLALÁS.....	42
6. FELHASZNÁLT IRODALOM.....	44
7. TÁBLÁZAT- ÉS ÁBRAJEGYZÉK.....	47
8. MELLÉKLETEK.....	48
A FELSZÁMOLÓKNAK FELTETT KÉRDÉSEK.....	48
AZ ŐRNAGY ÚRNAK FELTETT KÉRDÉSEK	49

1. BEVEZETÉS

„A legfontosabb dolog az üzleti életben a korrektség és a bizalom. Ha ezt egyszer is megszeged, meglátod, gyorsan híre megy. Onnantól kezdve akármilyen jó üzletet is kínálsz, az emberek eleve szkeptikusak és bizalmatlanok lesznek veled. A legnagyobb érték az üzleti életben az emberek közti hosszú távú bizalom. Csak másodlagos dolog a tényleges üzleti ajánlat.” (Robert Kiyosaki)

Dolgozatom célja, hogy bemutassam az üzleti etikát. Ahhoz, hogy egy vállalkozás sikeres legyen, életképes, fennmaradjon a piacon, elengedhetetlen feltétel a jó üzleti partnerek megválasztása, a tisztességes piaci magatartás és legfőképp a bizalom jelenléte. A vállalkozásoknak úgy kell működniük, hogy a működésük által érintett csoportokkal, a környezettel a lehető legjobb viszonyt alakítsák ki, és azt ápolják. Minden sikeres vállalkozás alapvető feltétele tehát, hogy erkölcsös keretek között hosszú távon fenntartsa működését.

Dolgozatom első részében az etikával és az üzleti etikával foglalkozom. Először azt veszem számba, hogy mit jelent tulajdonképpen az, hogy etika és üzleti etika, majd pedig, hogy hol a helye és mi a szerepe egy vállalkozás életében, s hogy megvalósítására milyen módszereket dolgoznak ki. Majd a következőkben a jelenlegi magyar vállalkozások helyzetéről írok, és arról, hogyan alakult ki, milyen út vezetett a jelenlegi helyzetig, a mai magyar vállalkozók jellemének, mentalitásának kialakuláshoz.

Dolgozatom második részében a felszámolási eljárást és az ide vonatkozó gazdasági bűncselekményeket mutatom be, mert gyakorlati oldalról is szerettem volna képet kapni az etikátlan magatartásokról. A tisztességtelenség, az üzleti partnerek megkárosítása és a közvélemény körében negatív kép kialakulásának manapság egyik leggyakoribb formája a felszámolási eljárások keretében valósul meg. Kutatásomhoz segítséget kaptam a TM-Line Felszámoló és Gazdasági Tanácsadó Zrt. két munkatársától, Gacsó Jánostól és Kisvári Gabriellától, akik készségesen válaszoltak kérdéseimre, és bemutatták a felszámolási munkát, az eljárás teendőit, és hogy milyen etikátlan lépésekkel találkozhatnak.

Amennyiben a felszámolási eljárás során bűncselekmény elkövetésére derül fény, a felszámoló feljelentését követően a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) Bűnügyi Igazgatóságához kerül az eljárás. Így a továbbiakban a kaposvári Somogy Megyei Vizsgálati Osztály osztályvezetője, Vető Róbert Örnagy Úr volt a segítségemre, aki ismertette a NAV szerepét és feladatait ilyen esetekben.

2. SZAKIRODALOM

2.1. ETIKA

Az etika az utóbbi időkben erőteljesen előtérbe került, részint a fél évszázaddal előtti hagyományokat, részint a modern társadalom igényeit ötvözve a politikai, a hivatali, az üzleti élet területén. Kormányzati szervek, kamarák, társadalmi szervek, vállalatok egymás után készítik el saját etikai kódexüket. (Sille, 1998)

Az etika tudományának tárgya az *erkölcs*. Az etika már i.e. 4. évszázadban is megjelent Arisztotelész műveiben. Az etika létrejöttének történelmi háttere az volt, hogy az együtt élő emberek számára létre kellett hozni egyfajta kódexet, amelyben olyan szabályokat rögzítettek, amelyek a békés együttélés betartásához voltak szükségesek. (Csurgó, 2010)

Az etika a filozófia egyik rész tudománya, amelynek vizsgálódása középpontjában az emberi cselekedetekkel, értékekkel és döntésekkel összefüggő erkölcsi értékeket, illetve azokat az elveket vizsgálja, amelyek alapján megkülönböztethetők a jó és rossz, a helyes és helytelen cselekedetek. (Török, 2002) Mindennapi életünk során döntések sorozatával kerülünk szembe. Döntéseink során a jó és a rossz megkülönböztetésére van szükség, így döntéseink egy része *morális*, azaz erkölcsi vagy erkölcsi szabályoknak megfelelő döntés. Ezzel szemben az a személy vagy cselekedet, akiből, vagy amelyből hiányzik az erkölcsi érték vagy tartalom, arra az *amorális* kifejezést használjuk. (Pálinkás, 1999)

Az etikai megjelenési formái az *általános etika*, amely az erkölcs általános kérdéseivel foglalkozik és az *alkalmazott etika*. Az alkalmazott etika további két ágra bontható, az egyik a *szaketika*. Ezek olyan tevékenységi területek etikai kérdéseit foglalják magukba, mint az üzleti etika, a banketika, a reklámetika vagy az adómorál. A másik ág a *foglalkozási etikák*, amelyek egyes szakmák követelményeit foglalják magukba, mint az orvos, mérnök vagy biológus etika. (Pálinkás, 1999)

2.2. ÁLLAM, JOG ÉS ERKÖLCS

„Egyes vállalatok teljességgel lemondtak arról, hogy megpróbálják meghatározni, mi etikus, és, ehelyett a törvényességet tekintik mérvadónak a döntéseik meghozatalában. Az eredmény az erkölcsi csőd.” (Maxwell, 2007)

Az emberi együttélés korai szakaszában még nem volt jogrendszer, elrendelt szokás-erkölcsök, tiltó szabályok, tabuk léteztek. Az állam és a jog megjelenésével a jog és az erkölcs együttesen hat, egymást támogatják. A kettő között az a különbség, hogy *az erkölcsnek magában az emberben kell léteznie*, a jogrendszer mögött pedig ott állnak a bíróságok, börtönök, ügyészségek és ügyvédek. Az erkölcsösség maga a cselekvés. Erkölcsösségen értjük például azt, hogy megtartjuk ígéreteinket, toleránsak, vagy hasznosak vagyunk a társadalom, az emberek számára. A cselekvéseinket az erkölcsi tudatban rejlő racionális mérlegelés, megfontolás irányítja. A jog és az erkölcs közötti kapcsolat egyik fontos jelentősége, hogy a nagyobb társadalmi átalakulások esetén az embereket helyes irányba mozgassa. Ezért jönnek létre a jogszabályok, törvények, rendeletek. A magatartásszabályozó mechanizmusok nélkül így a társadalom nem működhetne. Századunkban fokozódott a morális válság, mely a társadalom generális válságának része, hiszen többek között a rendszerváltás, privatizáció, a gazdasági világválság következményeként van jelen. Felmerül a kérdés, hogy érdekeinket össze tudjuk-e egyeztetni, össze lehet-e egyeztetni a többi emberével életünk során. (Csurgó, 2010)

A törvény *„olyan rendező elv, amely a közösségben, a társadalomban élő ember cselekvését szabályozza.”* (Beran, 2007) Létrejöttéhez egy hosszabb ideig tartó tapasztalati periódus, gyakorlat szükséges, amely azt teszi nyilvánvalóvá, hogy az emberi együttéléshez szükség van arra, hogy bizonyos helyzetekben az emberek hasonló módon cselekedjenek. Miután egy közösség vezetője ezeket a szabályokat közzéteszi, azok törvénnyé válnak, és a közösség minden tagja számára kötelező érvényűek lesznek. *Beran Ferenc Etika* című könyvében a törvényeket egy példán keresztül találóan a jelzőtáblákhoz hasonlítja. A jelzőtáblákat azért állították, hogy segítse az autósokat a közlekedésben, viszont, ha valaki nem tartja be a közlekedési szabályokat az karambolhoz fog vezetni, amely másokat is akadályoz a közlekedésben. Ez teljes mértékben igaz az emberre is. Az életben elének táru-ló útkereszteződések és kanyarok esetében, ha valaki nem tartja be az erkölcsi szabályo-kat, az elbukik és másokat is akadályozni fog az előrejutásban. A szerző kiemeli, hogy a jelzőtábla nem ad irányt csak jelzést, hogy milyen irányba lehet haladni. (Beran, 2007)

„A jog egyetemes szabályok rendszere. Ezen szabályok leírják, hogyan kell cselekedniük az embereknek a társadalom többi tagjaihoz fűződő kapcsolataikban. Nem egyszerűen elvárják, javasolják, vagy kéri, hanem megkövetelik, hogy az egyén azon a mó-don cselekedjék. A legtöbb törvény negatív parancs. A jog konzisztens, egyetemes, publi-kált, elfogadott és kikényszerített szabályok rendszere.” (Pálinkás, 1999)

Sok esetben átfedés van a jog és az erkölcs között. A jogi előírások sokat tükröznek az állampolgárok alapértékei közül egy demokratikus társadalomban. A jogi előírások gyakran negatív formában jelennek meg, és gyakran lemaradnak a társadalom nyilvánvaló erkölcsi normái mögött, míg az erkölcs pozitív formában van jelen. Személyenként eltérőek az erkölcsi szabályok, eltérő az, hogy az egyének mit tartanak igazán fontosnak, különböznek az értékek, a prioritások. (Pálincás, 1999)

Ami jogszerűtlen az nem lehet erkölcsös, és fordítva: ami erkölcstelen azt a jog nem feltétlenül szankcionálja. Az emberi együttélést, a közösségek magatartását és cselekedeteit nem tudják teljes egészében lefedni a jogszabályok. Rontaná a jogrend hatékonyságát, ha túl sok jogszabály létezne, hiszen ez megnehezítené a normák betartásának ellenőrzését, visszaszorítja a jogkövető magatartást és a kibúvók keresésére még nagyobb mértékben ösztönözné.

Az emberi cselekvést a jogszabályokon túl az erkölcsi normáknak kell szabályozni. A jogszabályok megalkotása az állam feladata, így azok intézményesített formákkal rendelkeznek. A jog arra törekszik, hogy az ember erkölcsi eszményeit érvényesítse, de a jog forrása az állam, így ezek az eszmények intézményesített formákkal rendelkeznek, és a hatalmi szerveken át öltenek alakot. Az erkölcsöt viszont az egyéni akarat valósítja meg és ez az akarat nem képes arra, hogy az állam kényszerítő erejét maga mögé utasítsa. Valamilyen szinten erkölcsi minimumot rögzítenek a jog normái, viszont ennél jóval többet rögzítenek az etikus cselekvés ideáljai. (Török, 2002)

Török Attila *Üzleti etika* című könyvében az adójogszabályokat hozza példaként arra, hogy egy demokratikus rendszerben az állami jogrend hozhat erkölcsi értékeket sértő szabályokat a társadalom tekintetében. Erre kétféle magyarázattal szolgál: egyrészt a jogalkotó és a társadalom erkölcsi megítélése nem esik egybe a társadalmi jogtudat fejletlensége miatt, illetve az is lehetséges, hogy a jogalkotók erkölcsi fogyatékossága áll a háttérben.

Akár foglalkozási, akár szaketikáról legyen szó, mindenhol megjelenik az erkölcs és a jog viszonyának fejtegetése. Dr. Rosta István 2004-ben megjelent *„Dr. Szász Béla (1880-1962) kaposvári orvos és jogász, professzor emlékezete”* című tanulmányában is erről olvashatunk: *„...az ethika többet kíván az embertől, mint a jog... Az esetleges jogi szabályozásnál tehát vigyázni kell, hogy a jog ne rontsa le azt, amit az ethika felépített...”* Továbbá: *„Az ember államban vagy az államnak többé-kevésbé kezdetleges alakját képező társas alakulatokban él. A társas együttlét hozza magával, hogy az embereknek nem csak*

közös, hanem ellentétes érdekeik, céljaik is vannak, minek folytán egyik-másik cselekedetük is, mely a saját szempontjukból hasznos, előnyös, más emberekre, esetleg az összességére is káros lehet. Ha mindenki kénye-kedve szerint cselekedhetnék, ez a társadalom felbomlására vezetne. Meg kell tehát szabni a határt, melyen belől és a módot, mely szerint cselekedni, viselkedni kell és szabad.” (Somogyi Honismeret, 2004)

Tehát, mint azt korábban említettem egyértelmű, hogy az etika több a rögzített jogszabályoknál. Természetesen ez kutatásom során is beigazolódni látszik.

2.3. ÜZLETI ETIKA

2.3.1. Az üzleti etika megjelenése, helye és szerepe a vállalkozások életében

John C. Maxwell Amerika egyik legnépszerűbb vezetési szakértője a következőt írja Etika 101 című könyvének előszavában az üzleti etikáról: „Ilyesmi nem létezik... Olyasmi, hogy üzleti etika, nem létezik – csak etika van. Az emberek megpróbálnak egy etikai rendszert a szakmai életükre alkalmazni, egy másikat a spirituális életükre, és megint egy másikat akkor, amikor otthon vannak a családjukkal. Ez pedig bajba sodorja őket. Az etika mindig etika marad. Ha etikus akarsz lenni, akkor minden területen azonos mérce szerint élsz.” (Maxwell, 2007)

Az üzleti etika először az Amerikai Egyesült Államokban jelent meg az 1970-es évekbe. Teológusok bizonyították, hogy az erkölcsi elveket az üzleti életbe is be lehet iktatni, így közgazdászok is elkezdtek foglalkozni a vállalkozások társadalmi felelősségével, hiszen az erkölcsi problémák az üzleti életben is jelen vannak. Az 1970-es évekre olyan anomáliák kerültek felszínre, mint a megvesztegetés, méltánytalan ár, környezetszennyezés, megtévesztő reklám, nem megfelelő termékbiztosítás, és létrejött az üzleti etika, mint tudományág. Konferenciákat, szemináriumokat szerveztek, publikációkat adtak ki ezzel kapcsolatban, tanfolyamok indultak és megjelent az üzleti etika intézményesített folyamata, sőt a gazdasági, üzleti botrányok is segítették fejlődését. (Csurgó, 2010)

Az üzleti etika a gazdasági szervezetek kollektív cselekvéseivel foglalkozik – olvasható Török Attila Üzleti etika című könyvében. Az üzleti etika az etika úgynevezett résztudománya, vagy alkalmazott résztudománya, amely a gazdasági életben az emberek cselekedeteivel összefüggő értékeket, illetve a helyes vagy helytelen tevékenységek közötti megkülönböztetésre vonatkozó elveket, szabályokat foglalja magába.

Az üzleti etikát elkülönítik elméleti és gyakorlati üzleti etikára. Az elméleti üzleti etika a vállalatok cselekedeteit vizsgálja, azokat, amelyek az emberi méltósággal, az em-

beri nem fejlődésével, a természeti környezetre és a társadalmi igazságosságra gyakorolt hatásával kapcsolatosak. A *gyakorlati üzleti etika* középpontjában a vállalat működése, a vállalati kommunikáció etikai elemei állnak. Felismerések szerint egy vállalkozás akkor működhet sikeresen, ha tevékenységét az erkölcsiség is nagymértékben jellemzi.

Az alkalmazott üzleti etikát tovább lehet bontani *megtérülő (stratégiai)* és *öncélú* részekre. Az első jelenti a gazdaságít, az utóbbi pedig a gazdaságon túlit, azaz a gazdasági érdekekből nem levezethető, erkölcsi természetű értékekből eredőt.

A gazdaság szereplői számára a legfontosabb cél a haszon maximalizálása, így a társadalomtudományi gondolkodásban is megjelent az erkölcsi tényezők gazdasági döntésekre gyakorolt hatása, miszerint a közgazdasági elemzésnek is foglalkoznia kell az etikával, hiszen jelentős szerepet játszik a gazdasági tranzakciókban. Ezáltal *a piac szereplőinek tevékenységét, cselekedeteit nem csak a piacnak és a jogszabályoknak kell szabályoznia, hanem az erkölcsi megfontolásoknak is.*

Maxwell szerint az etika mindig személyes ügy. Az etikus viselkedés lehet, hogy veszteségesnek tűnik rövidtávon, azonban az etikátlan magatartást tanúsító emberek mindig veszítenek, még ha átmenetileg győztesnek is látszik az ember. (Maxwell, 2007)

2.3.2. Társadalmi felelősségvállalás

Egy gazdasági szervezet célja klasszikus értelemben a lehető legmagasabb nyereség elérése, vagyis a profitmaximalizálás. Azonban új szemléletek szerint mindezt a környezeti és a társadalmi tényezők figyelme vételével kell elérnie. (Polák-Weldon, 2012)

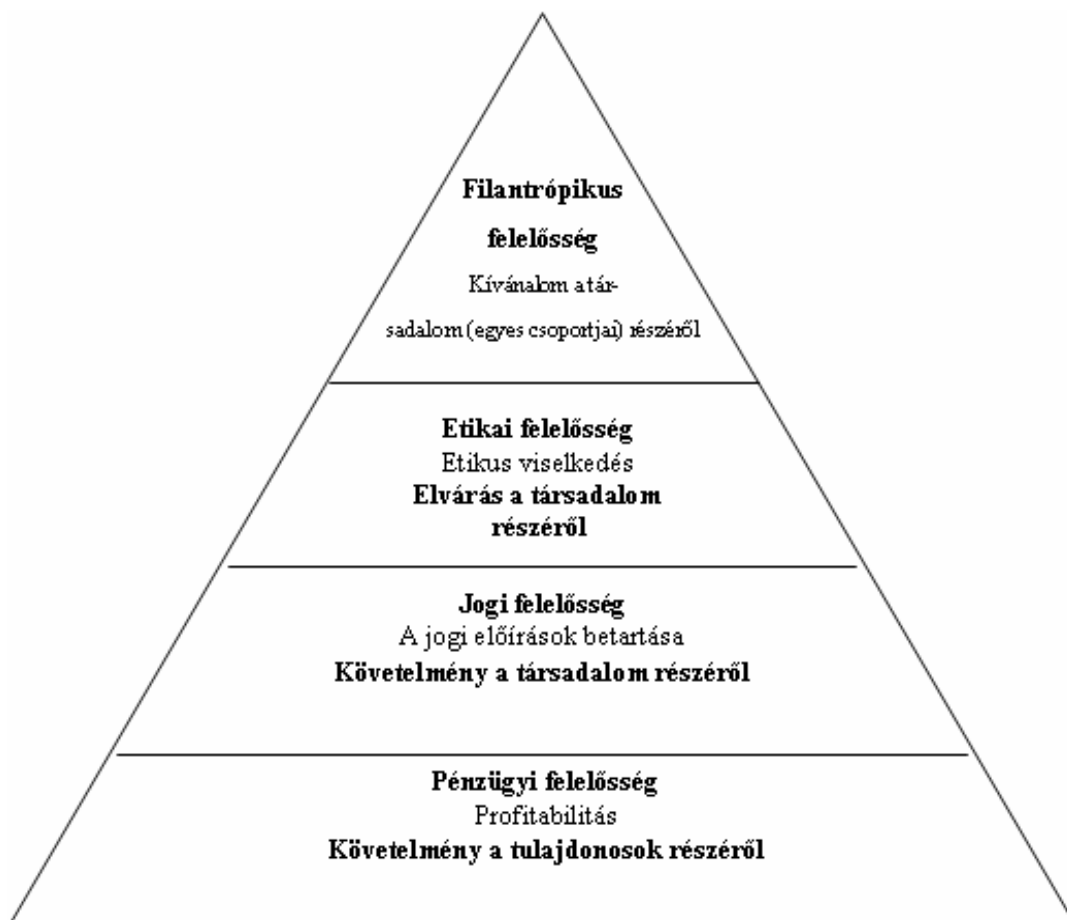
Az üzleti élet területén egy új fogalom kap szerepet egyre erőteljesebben, ez pedig a CSR – *Corporate Social Responsibility*. Ezt a magyar nyelvben „*társadalmi felelősségvállalás*”-ként fordítják, de szó szerinti fordításban „*vállalati társadalmi felelősségvállalás*” a jelentése. A cikk szerzőjének megítélése szerint a „vállalati” szót elhagyva ez még tágabb kifejezésé válik. Felelősnek tekintenek egy vállalatot, ha környezetkímélő papírt használ, vagy ha például sportolókat, vagy egy fúvószenekart támogat, és így tovább. Azonban ebbe bele tartozik az is, hogy a vállalat fejlődik, alkalmazottainak biztosítja a megélhetést, korrekt és tisztességes az ügyfeleivel szemben, vagy ha tisztességesen fizeti az adót. (Müller, 2011)

A CSR-ra számos fogalmat alkalmaznak már az 1950-es évektől kezdve, amelynek gondolata elsősorban az Amerikai Egyesült Államokból és a fejlett ipari országokból indult ki. Abban azonban megegyeznek, hogy egy vállalat felelőssége a humanitást, az etikusságot és az átláthatóságot követeli meg. (Polák-Weldon, 2012) A CSR egy vállalat és a

társadalom kapcsolatrendszerének a minőségét, a társadalomban elfoglalt helyére, illetve a környezetével, azaz a működési és humán környezettel szembeni felelős üzleti magatartást jelenti. (Török, 2002)

A legelfogadottabb definíciót az Európai Bizottság 2001. évi CSR Zöldkönyve tartalmazza, s ez alapján: „...a CSR nem jelentheti csupán a törvényes előírások követését, hanem a megfelelésen túlmenő befektetést az emberi tőkébe és a környezetbe.” (www.uzletietika.hu)

„...a vállalati felelősségvállalás ott kezdődik, ahol a vállalatok törvény által előírt kötelességei véget érnek.” A társadalmi felelősség lépcsőfokait először Carrol 1981-ben foglalta össze és az 1. ábra szemlélteti. (Polák-Weldon, 2012)

1. ábra: A társadalmi felelősségvállalás piramisa

Forrás: Polák-Weldon, 2012

A társadalmi felelősség négy szinten keresztül értelmezhető, hierarchikus rendszerben. Az első szint jelenti a profitot, amely a vállalatok működésének alapja, vagyis a pénzügyi felelősség. Egy szinttel feljebb következik a jogi előírásoknak való megfelelés,

amely konfliktust alakíthat ki a pénzügyi felelősség céljával. Azonban az első szintet ellehet úgy is érni, hogy nem teljesül a második szint. Az etikus viselkedés a harmadik szint. Ez a jog szabályainak megfelelésén túl mutat, és elvárt viselkedést takar, mert ha a vállalkozás nem felel meg ennek a szintnek, akkor negatívan ítéli meg a társadalom. A negyedik szint a filantrópikus felelősség, amely már nem elvárás, hanem kíváncsi a társadalom, vagy annak egyes csoportjai részéről. Ez azt jelenti, hogy a vállalkozás mivel a társadalomból nyeri a bevételeit, így abból visszaforgat a közösségbe. Ennek elmaradása azonban nem generál negatív megítélést a társadalomban. (Carrol, 1981)

Természetesen, ezen kívül léteznek még más elméletek is, mint a *Stakeholder* és *Shareholder* érdekek. A Stakeholderek a társaságok működésében érdekelt egyéb csoportok, a Shareholderek pedig a részvénytulajdonosok. Ilyen elmélet még a *képviselési elmélet* (*agency theory*). Az előző kettő úgynevezett különleges felelősség, míg ez a gazdasági döntés öntörvényűségét jelenti. Ennek lényege, hogy a társaságok vezetői a részvénytulajdonosok képviselőjében járnak el. (Török, 2002)

2.3.3. A „kor szelleme” és a coaching

Az alapértékek változatlansága mellett az emberi civilizáció fejlődésével az etikai normák, az erkölcsi értékek állandóan változnak. Minden társadalom stabilitásának alapkérdése az erkölcsi, etika szabályok folyamatos biztosítása. Az etikai normáknak, a belső értékrendnek a kialakulásában több tényező játszik szerepet. Ilyen tényezők például a kultúra, a vallási hagyományok, a családi környezet és neveltetés, a kialakult társadalmi környezet a törvények és jogszabályok által, valamint idesorolható a hivatás, vagy a munkahely követelményrendszere.

A rendszerváltás után a gyors meggazdagodás vált társadalmi mintaképpé és a privatizáció külföldi tőke beáramlását hozta magával. Ez a külföldi tőkebeáramlás a vállalatok tekintetében heterogén és sokszor egymással ütköző etikai normákat és kultúrát hozott magával országunkba. A lakosság szempontjából pedig ezek a folyamatok megnehezítették az új társadalmi és etikai normák kialakulását, mert a társadalom jelentős része elszegényedett.

Egy adott társadalmi helyzet vagy gazdasági korszak sokszor olyan normarendszert alakít ki, hogy azt a vállalatok követendőnek tekintik. Alig két évtizede a *good business ethics* vagyis a „jó üzleti etika” a vállalatok üzleti filozófiájának alapja volt. *Team building*ek azaz *csapatépítő programok*, tanácsadók és személyiségfejlesztők jelentek meg. A vezetői tanácsadás egy lényeges és fontos eleme a vállalati vezetésnek. Rengeteg

formája létezik, de a legjelentősebben a *coaching* hódít teret. A coaching azon kívül, hogy foglalkozik a vezetői példamutatással, most már az etikus vállaltvezetést is magába kellene foglalnia. (Müller, 2011)

„A *coaching* az előrehaladás eszköze, és segít az embereknek a teljesítményük javításában, ami a csoport és a szervezet teljesítményének növekedését eredményezi.” (Neal, Spencer-Arnell, Wilson, 2009) Lényege, hogy segítséget nyújtson, és pozitív irányba mozduljon az egyén a saját útján a legjobbat kihozva magából. Célja a tudatosság és a felelősségtudat fejlesztése, ezáltal pedig a teljesítmény és termelékenység fejlesztése. Fontos megjegyezni, hogy a coaching nem egyenlő a *mentorálás*, a *személyi tanácsadás*, a *tréning* vagy a *szaktanácsadás* kifejezésekkel. A könyv szerzői a következő példákat hozzák az előbbi fogalmak közötti különbség megértésére: szeretnénk sütni egy tortát, s ebben kérünk segítséget egy coach-tól, egy mentortól, egy személyi tanácsadótól, egy szaktanácsadótól és egy trénerrel. A következőképpen reagálnának erre az esetre. A coach olyan kérdéseket tenne fel, hogy milyen eredményt szeretnénk elérni, segítene ellenőrizni, hogy minden erőforrás rendelkezésre áll-e, milyen hozzávalókra és eszközökre van szükségünk. A mentor a saját tapasztalatait és receptjét osztaná meg, míg a személyi tanácsadó azt segítené feltárni, hogy milyen félelmeink vannak a sütéssel kapcsolatban. A szaktanácsadó feltárná a helyzetet, majd felkínálna pár receptet és megbeszelnénk melyik a legmegfelelőbb. A tréner bemutatná, hogyan kell elkészíteni a tortát, majd pedig alapanyagokat és eszközöket bocsátana a rendelkezésünkre, figyelemmel kísérné a munkánkat, valamint esetleg visszajelzést is kaphatunk tőle.

A coach, mint szakma egyre terjed, szerepe nő és erősödik. Többféle változata lehet, mint például a coachok egy része fiatalok segítségét célozza meg, vagy magánéleti helyzetek, vagy pedig szervezetek vezetőinek támogatására szakosodik, de formájától eltekintve pozitív hatással van az egyén, a szervezet, vagy csoport, és nem utolsósorban az egész társadalomra.

A coaching egy eszköz annak érdekében, hogy a szervezet vezetők jól tudjanak együttműködni a szervezet tagjaival, érintettjeivel. Ilyen jelentős például a jó munkaerő megkeresése és megtartása.

A coachingnak fényes jövőt jósolnak, hiszen az élet minden területén hasznosítható, mint például az oktatás, a fiatalok fejlesztése, a munkahelyi teljesítmények és eredmények növelése, vagy a családtagokkal való viszony. (Neal, Spencer-Arnell, Wilson, 2009)

2.3.4. Az etika kidolgozása és megvalósításának elméletei

Az etika szellemében fogalmaznak meg célkitűzéseket, azok a vállalkozások, amelyek hosszabb távon szeretnék fenntartani működésüket.

Az etikus társaság célkitűzései a következők:

- *Váljon belső értékke a jogkövető magatartás!*

A jogi normák csak egy erkölcsi minimumot rögzítenek. Alapvető cél, hogy ne keveredjen a társaság vagy az ahhoz köthető bármely tényező bűnügyekbe. Fontos megjegyzendő különbség, hogy míg a jog betartására állami szankciók kényszerítenek, addig az etikus viselkedésre a társaság belső szankciói.

- *Váljék belső normává a jogszerű teljesítés!*

A peres ügyek száma alacsony legyen, vagy ne is létezzen ilyen.

- *Élvezze a társaság a közbizalmat, üzleti hírneve legyen jó!*

Nagyon egyszerűen, mindezeket rontják az etikátlan üzleti cselekedetek.

- *A társaság működését meghatározó szabályozási környezet ne változzék hátrányosan!*

Az etikátlan, joghézagokat kihasználó vállalkozások kiprovokálják a hatósági szabályozásokat, vagy azok szigorítását.

- *A társaság nyerje meg magának az etikai értékekre hangsúlyt fektető fogyasztókat!*

Egyre gyakoribb, hogy a fogyasztó az etikus viselkedést tanúsító vállalkozásokkal keresi a kapcsolatot, tehát fokozódik a fogyasztók etikai érzékenysége.

- *Etikai problémák ne gátolják a társaság emberi erőforrásainak hasznosulását!*

Egy vállalaton belül az etika színvonala befolyásolja a humán erőforrás, vagyis a munkavállalók közérzetét, attitűdjét, hiszen az etikus magatartást látva a munkavállalók elégedettebbek, lojálisabbak, motiváltabbak.

- *Növekedjék a „társadalmilag felelős” beruházók érdeklődése a vállalat iránt!*

A jövedelmezőség mellett igyekeznek példamutató vállalkozásokat kiválasztani beruházási célpontként. (Török, 2002)

Fontos kérdés az, hogy hogyan lehetne kialakítani egy szervezet esetében az etikával összefüggő felelősségeket, és hogyan lehetne kidolgozni olyan irányelveket, amelyek a helyes irányt mutatják a vállalkozások érintettjeinek.

Az üzleti etika bevonása az üzleti életbe legfőképpen az alábbiak miatt szükséges:

- mind az alkalmazotti, mind a szervezeti morál javítása érdekében
- új ügyfelek megszerzésére való képessége az ügyfél-lojalitás növelése érdekében
- elősegíteni a pénzügyi teljesítmény javítását
- negatív teljesítmény kiküszöbölése, amely az etikátlan megközelítésre visszavezethető vissza
- az új érdekek bevonása az üzletbe
- és jobbra tenni a világot

Már megvalósult néhány gyakorlati példa erre vonatkozóan, mint például a helyi közösségi programok, a tisztességes kereskedelmi gyakorlat, a környezetvédelmi programok. A teljeskörű megoldás késedelmének hátterében olyan hiányosságok mutatkoznak meg, mint például, hogy nem vitatnak meg olyan lehetőségeket, amelyek biztosítják az üzleti etika tettekké válását, illetve nincsenek, vagy viszonylag kevés kísérlet születik az üzleti etika egységes keretbe foglalása terén. Az üzleti etikai keret kialakításakor olyan struktúrát kell létrehozni, amelybe az üzleti etikának az etikai megközelítés részét képező valamennyi eleme belefér. (Andersen, 2010)

2.3.5. Etikai kódex

Egy vállalat etikai intézményrendszerének megalkotása azt jelenti, hogy az adott vállalat vezetői, tulajdonosai vállalják az etikus értékrend kialakítását, az etikus üzleti magatartást és gondolkodást lényegesnek tartják. Ezek alapján létrehozzák az *Etikai Bizottságot*, kidolgozzák az *Etikai kódexet*, és kinyilvánítják, hogy törekszenek az etikai normák érvényre juttatására a vállalat működése során. Az etikai intézményrendszer egy vállalatnál az jelenti, hogy a vállalat külső és belső kapcsolatiban milyen szemléletmódot, értékrendet, normákat és etikai szempontokat képvisel, illetve érvényesít. Az etikus vállalati magatartás és etikus vállalatvezetés egy *bizalmi tőkét* jelent, amelyet éveken át tart felépíteni, és egy olyan befektetésnek lehet tekinteni, amely megtérül. (Müller, 2011)

Az etikai intézmények között fontos szerepük van tehát az etikai kódexeknek, amelyekben elfogadott erkölcsi normákat, szokásokat, magatartási és viselkedési mintákat fogalmaznak meg a vállalatok és más intézmények, szakmai csoportosulások vagy akár az érdekcsoportok. Sok esetben kötelező az Etikai kódex megléte, de legalább elvárt maga-

tartást követel meg. Vannak szervezetek, amelyeknél működési szabályaik körében jelennek meg az etikai normák, az elvárt magatartás etikai premisszái. Az Etikai kódexben a szervezetek megfogalmazzák, és hangsúlyt fektetnek a belső értékeik fejlesztésére, a környezetükkel való kapcsolatok minőségi összetevőire, valamint lefektetik a szervezet normáit és magatartásuk követelményeit. Rögzítik azokat a gondolkodásmódokat, amelyet elvárnak a vállalkozások és vezetőik adott helyzetben a közösséghez tartozóktól, majd pedig ez a kívánatos magatartást eredményezi.

Az etikai kódexekben rögzített erkölcsi normáknak mindenikre vonatkozniuk kell, legyen szó vezetőkről vagy beosztottakról, valamint a társadalmilag elvárható kötelezettségeket emeli ki és nem a törvények betartására hívja fel a figyelmet.

Az etikai kódexekre a sokszínűség jellemző. Ez azt jelenti, hogy szervezetekként eltérő lehet a nyelvezet, az érdekeltségi körök megjelenítése. Abban is eltérhet, hogy egyes kódexek tiltásokat sorolnak fel, míg mások pozitív állításokat sorol fel, vagyis a kötelezettségeket sorolja fel az érintett közösségekkel szemben. Az *általános magatartási követelmények* megfogalmazása azonban minden szervezet számára szükséges. Ezek a szervezetben betöltött funkciótól függetlenül mindenikre vonatkoznak.

Az Etikai kódex kidolgozásában több aktív szereplő vesz részt, akik ismerik a szervezetet, működési jellemzőit és stratégiai céljait.

Az Etikai Bizottság feladata, hogy figyelemmel kísérje az Etikai kódexben rögzített viselkedési normák betartását, és szankcionálásra kerüljön sor etikátlan magatartás esetén. (Pálinkás, 1999)

2.3.6. Üzleti Etikai Díj

Kutatások, felmérések alapján próbálnak a kutatók arra a kérdésre választ kapni, hogy mi lehet az oka a mind Európában, mind Magyarországon mutatkozó alacsony szintű üzleti etikának. 2009-ben a magyarországi Ernest and Young végzett egy kutatást ezzel kapcsolatban. Többek között arra keresték a választ, hogy hogyan vélekednek az európai és a magyarországi cégek az üzleti etika hanyatlásának okairól. Az európai megkérdezettek szerint ennek oka az üzleti környezet változása, legfőképp a gazdasági világválság miatt. Magyarországon az okokat a vezetők magatartásában, hozzáállásában látják. Azt is súlyos ténynek tartom, hogy a magyarországi válaszadók szerint a magyar cégvezetők harmadát nem tekintik tisztességesnek az alkalmazottaik. Lényegesnek tartom megemlíteni, hogy a felmérés szerint a megkérdezettek csak 17%-a gondolja azt, hogy a tisztességen alapuló vállalati kultúra az oka a vállalati tisztaságnak. (www.hvg.hu)

Magyarországon egyre inkább megpróbálják felhívni a figyelmet az etikus üzleti magatartásra. Az etikus viselkedésre egyre nagyobb hangsúlyt fektetve megalapították például az *Üzleti Etikai Díjat*, melyet a 2000-es évektől nyerhetnek el cégek, és amelyet Demcsák Mária a Piac és Profit magazin főszerkesztője és László Ervin filozófus professor alapított. Az alkalmazottaikkal, a partnereikkel, és az üzleti környezettel szemben aktív, etikus társadalmi felelősséget tanúsító cégek nyerhetik el. (www.piacesprofit.hu)

A Díj célja, hogy felhívja a figyelmet azokra a vállalatokra, akik olyan magatartást tanúsítanak, és olyan tevékenységet folytatnak, *amellyel erősítik a bizalmat a társadalom és az üzleti szféra között*, és felhívják a figyelmet a felelős gazdálkodásra. *„Meggyőződésünk, hogy a díjazottak példamutató magatartásukkal hatást gyakorolhatnak az üzleti élet többi szereplőjére, elősegítve a hazai üzleti élet fejlődését a társadalmi felelősség, a felelős gazdálkodás, a fenntartható fejlődés előmozdításának irányába”* – mondta László Ervin. (www.piacesprofit.hu)

A díjról érdemes tudni, hogy a díjazottak azok a magyarországi székhelyű cégek, akik legalább három éve működnek, profitorientált vállalatok, vállalkozások, a cégforma, tulajdonforma, a cégnagysága független. A díjat az alapítók, és a korábbi években díjat nyert cégek első számú vezetői zsűrizik és ítélik meg. A díj odaítélése évenként történik, kategóriákként egy-egy nagyvállalat, multinacionális vállalat, közép vállalat és a kisvállalat nyerheti el, illetve emellett különdíjat is átadnak.

A következő szempontokat veszik figyelembe a díjak átadásakor:

- A cégek etikai magatartása alkalmazottai iránt.
- A cég tulajdonosainak etikai magatartása tulajdonosi jogosítványaik gyakorlása közben.
- Ügyfelekkel, üzleti partnerekkel szembeni etikus üzleti magatartás.
- Társadalmi felelősség vállalás.
- A környezettel szembeni felelős magatartás. (www.piacesprofit.hu)

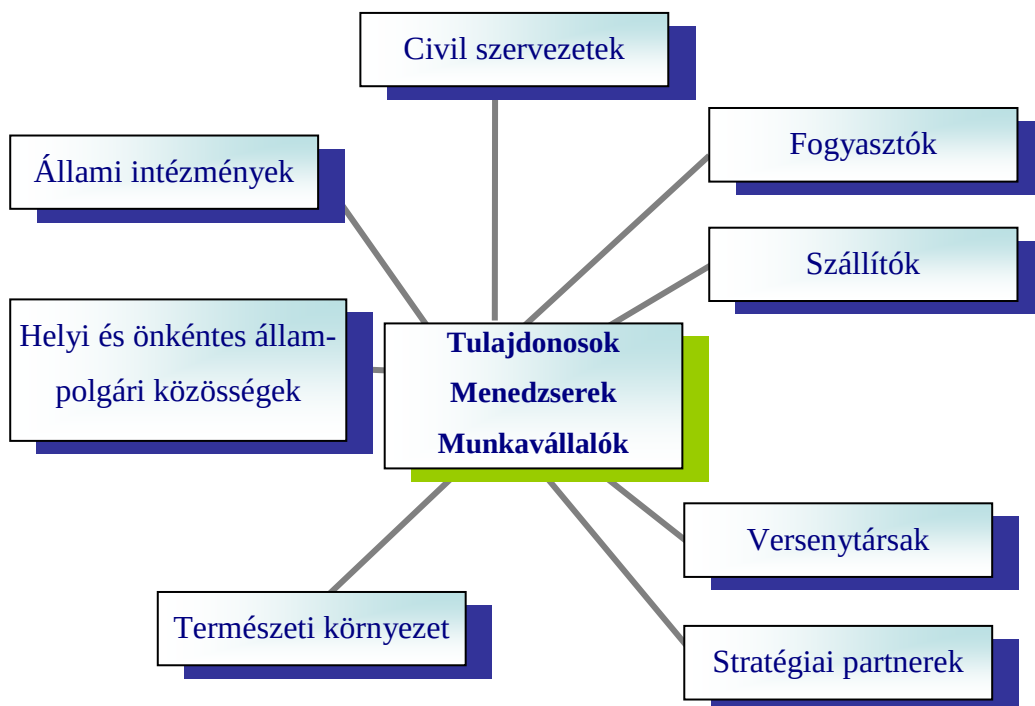
2.4. ETIKUS VÁLLALATVEZETÉS

A jog törvényekkel szabályozza a szerződő felek, az üzleti partnerek kötelezettségeit, azonban a tisztességes magatartásra való készítés nem valósulhat meg csak jogi szankciókkal. *A jogi szabályozáson, szankciókon túl a legfontosabb, hogy az egyének döntéseik meghozatalánál a lelkiismeret jelen legyen.* A tevékenységüket a tisztesség keretein

belül végezzék, ezt elvárják a munkatársaktól és az etikus, tisztességes magatartást feltételezik a környezetükről is. Ne csak a saját önérdekeiket tartsák szem előtt, hanem a piaci verseny során a közös érdekeket ismerjék fel és vegyék figyelembe, amelyeket együtt is elérhetnek, tehát legyen meg az együttműködésre való hajlam. (Pálinkás, 1999)

2.4.1. A vállalati működés érintettjei

Az etikus magatartás lényege tulajdonképpen a bizalom kiépítése, s valahol a vállalati PR-t érint, amely alapján megítél a külvilág egy vállalkozást. A PR - *Public Relations* vagyis *közönségkapcsolatok*, olyan módszerek és magatartások összessége, amelyek egy vállalatról a kedvező kép kialakítását célozzák meg. Legfőbb célja, hogy a fogyasztókban, vagy a közvéleményben kedvező kép alakuljon ki a vállalkozásról, s annak termékeiről és alkalmazottairól egyaránt. A PR tevékenység nem azonos a marketinggel, eszközei, módszerei pedig többek között a vállalat által szervezett rendezvények, mint a kiállítások, szemináriumok, olyan közszolgálati tevékenységek, amelyek nemes célokhoz járulnak hozzá, vagy pedig prospektusok, cikkek a vállalat termékeiről. (Chikán, 2010)

2. ábra: A vállalati működés érintettjei

Forrás: Chikán, 2010

A 2. ábra egy vállalkozás belső és külső érintettjeit szemlélteti. Az érintettek azok a csoportok, vagy személyek, amelyekkel, vagy akik egy vállalkozással lényeges tartós és kölcsönös kapcsolatban állnak. A tulajdonosok, menedzserek és munkavállalók a belső érintettek, a többi csoport pedig a külső érintett. (Chikán, 2010)

Bármely érintett csoportját vesszük is figyelembe, adott üzleti vállalkozásnak arra kell törekednie, hogy magáról a vállalatról, az üzleti tevékenységéről pozitív képet alakítson ki az által, hogy etikus magatartást követ, bizalmat épít ki és korrekt üzleti kapcsolatokat alakít ki.

Kutatásom következő részében közelebbről vizsgáltam azt, hogy egy vállalkozásnak legrelevánsabb érintettjeivel milyen etikus magatartást kell tanúsítania a virágzó üzleti kapcsolat kialakításához és fenntartásához.

Maxwell könyvében a következőképpen fogalmaz: „Mindennap, valahányszor szembekerülsz az etikus magatartás kérdésével, tedd fel magadnak ezt a kérdést: *Milyen bánásmódban szeretnék én részesülni ebben a helyzetben?*” Ezek alapján bármilyen helyzetben is hoz döntést egy üzletember, először fel kell tenni magának az előbb említett kérdést. (Maxwell, 2007)

2.4.1.1. A versenytársak és a versenyszabályozás tisztelete és betartása

Ha közelebbről szeretnénk megvizsgálni a versenytársakkal való kapcsolatot, akkor ez esetben is természetesen az etikus magatartás, a tisztesség kerül előtérbe. A versenytársak tiszteletben tartása, illetve az erre vonatkozó törvények tisztelete és betartása a számottevő. Az ide vonatkozó törvényeken túl például, nem „másoljuk” le a már meglévő márkáját, nem keltjük rossz hírét és nem bitoroljuk el a névjegyt.

Magyarországon a piaci magatartást az 1931-ben megjelent komplex törvény szabályozza. Mind az iparilag fejlett országokban, mind Magyarországon a *tisztességes piaci magatartást*, a versenyt sértő etikátlan cselekményeket törvény szabályozza. A tisztességtelen gazdasági tevékenység tilalmáról szóló törvényt 1984-ben fogadták el, amely részben megpróbálta átvenni a fejlett piacgazdaságokban jelenlevő modern versenytörvények szellemét. A tisztességtelen piaci magatartás tilalmáról szóló törvény 1990-ben – a szabályozás szükségességének felismerése után – jelent meg. 1996-ben a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló törvény került elfogadásra. A versenyjog fejlődéshez azok az állapotok vezettek, amelyek 1990 évek után jelentek meg. Ilyen ok volt többek között a piacgazdaság intézményeinek kiépülése, a nagyszámban megjelenő új

vállalkozások, a piaci viselkedési normáinak hiánya, a privatizáció, a felszámolási eljárások, külföldi tőke beáramlása és beruházásai, és még számos más ok. (Pálinkás, 1999)

2.4.1.2. Az üzleti partnerekkel, szállítókkal való etikus magatartás

A szállítókkal szemben a legfontosabb a szállítási feltételek, szerződések teljesítése és, hogy *ne legyen körbetartozás*. Szintén a korrektség, az időbeni fizetés elengedhetetlen feltételek, amelyek által etikus magatartás révén sikerülhet fenntartani a hosszú távú megfelelő üzleti kapcsolatot.

„A szerződés két vagy több (jogi) személy közös megegyezésén alapul, amelyből (kölsönös) jogok és kötelezettségek következnek.” (Pálinkás, 1999) A vállalkezási szerződések egyik legfontosabb alapkritériuma a *minőségi követelmények, előírások* betartása. Ha ennek az alapkövetelménynek a teljesítése elmarad, az a partnerkapcsolat végéhez vezethet. A szerződésben foglaltak nem teljesítése esetén jogi és gazdasági konzekvenciákat is tartalmaznak a szerződések. Az ilyen magatartás az anyagi kár – elmaradt árbevétel, fizetett kötbér gazdasági hatásai vagy a szerződés felbontás – mellett a kapcsolat, a bizalom elvesztését okozza, amely nem fejezhető ki pénzben. Egy etikus partner magatartását az jellemzi, hogy nem hozza partnerét abban a helyzetbe, hogy nem teljesíti a szerződést, vagy nem kielégítő teljesítést nyújt, vagy eredményt mutat fel. (Pálinkás, 1999)

Egy beszállítót természetesen a magatartásán keresztül lehet megítélni. A megfelelő csomagolás, a kellő gondosság, a helyes fuvar eszköz megválasztása, mind-mind kifejezik magatartását, teljesítményét. Azonban ha bekövetkezik a szállítás közbeni sérülés, minőségromlás, hiány, téves számlázott érték, akkor a bizalom helyreállítása és fennmaradás érdekében a legfontosabb a gyors és udvarias korrekció, helyesbítés, tehát az, hogy azonnal és hatékonyan intézkedjen. Nagyon fontos a lehető legrövidebb szállítási határidő, hiszen a megbízhatóság egyik alappillére a szállítási határidő betartása. Ha bármilyen okból kifolyólag *késésre kerül sor, akkor a szállító erkölcsi kötelessége, hogy azonnal értesítse a megrendelőt*. Ha az értesítés nem történik meg akkor kötbér fizetési kötelezettsége mellett a szállító megbízhatósága is veszélybe kerülhet. (Pálinkás, 1999)

2.4.1.3. Vevőkkel való kapcsolatkiépítés etikus eszközei, tényezői

A vevők bizalma elengedhetetlen feltétel egy vállalkozás piaci jelenlétének fennmaradásához. A vevők által jut bevételhez, nyereséghez egy vállalkozás, tehát anyagi oldaláról is tekintve ezt ugyancsak az etikus magatartás révén lehet elnyerni. Ha egyszer is etikátlan magatartást tanúsít, elveszíti a vevői bizalmát.

Az etikus magatartás, a szavahihetőség és bizalom kérdésköre megjelenhet vevők tekintetében például az árupróbák esetén is. Ha a potenciális vevők részére árubemutatók révén lehetőséget adnak arra a vállalkozások, hogy megismerjék a tulajdonságaikat, teljesítményüket egyes termékeknek, akkor fontos, hogy a bemutatón elhangzottak a későbbiekben is fennmaradjanak. Etikátlan és súlyosan csorbítja a vállalkozás szavahihetőségét, ha a közzétett időben az áru nem jelenik meg, nem kapható, a megjelenése, műszaki paraméterei nem a bemutatón elhangzottaknak megfelelő, az ár eltérő, és a meghirdetett eredményeket nem tudják a vevők igénybe venni. (Pálinkás, 1999)

Egy vállalkozás esetében rendkívül fontos a vállalkozás árpolitikája akár egy új termék bevezetését, akár egy kereskedelmi ügylet megkötését vesszük figyelembe. Etikátlan a potenciális vevő megtévesztése, például fiktív árajánlatra történő hivatkozás, vagy egy ártárgyaláson azok bemutatása. Az ilyen etikátlan magatartást a törvény természetesen tiltja, mégis sajnos a cégek élnek ezzel a módszerrel, persze, ha ilyen eset kiderül, azt a céget diszkriminálják. Az *ármagatartás* estén is egyik legfontosabb eszköz - amelyek érvényesítése etikus és ésszerű - a bizalom. A vevőknek ismerniük kell a tisztességes szándékot és a kölcsönös előnyök érvényesítését célzó törekvéseket. A legfontosabb tehát, hogy a bizalom elnyeréséhez a nyíltságnak kell előtérbe kerülnie. Az ár egy vállalkozás pozícióját fejezi ki. Többféle árszint alakulhat ki. Például, lehet magasabb egy termék vagy szolgáltatás újdonság jellege miatt. Lehet taktikus a versenytársak reakciója vagy magatartása megismerése végett, vagy ha új vevő, felhasználói kört szeretne megszerezni, akkor a megnyerő ár alkalmazása. Abban az esetben, ha a kereslet-kínálat mellett érvényesíthető az árszint és a többség alkalmazza, akkor követő árat alkalmaz. Viszont vannak korlátozások arra vonatkozóan, hogy a vállalkozás nem alkalmazhat túlzottan alacsony árakat, amely által például a versenytársak piacról való kiszorítását, vagy piacra jutását akadályozná meg. (Pálinkás, 1999)

A vásárlással összefüggő eszköz a *garancia*. Egy termék, áru minőségét és megbízhatóságát árulja el az, hogy egy cég milyen tartalmú, milyen hosszú időszakra vállal garanciát. A vevő képet kaphat, ha összehasonlítja a cégek hasonló termékeire alkalmazott garanciákat. A vállalkozás szempontjából üzleti és etikai oldal is az, hogy ad-e, milyen körülmények között, és milyen feltételekkel garanciát a vállalkozás. (Pálinkás, 1999)

A következőkben azt mutatom be, hogy a fogyasztó milyen tényezők alapján ítél meg egy vállalkozást, melyek azok a tényezők, amelyekre oda kell figyelniük a vállalkozásoknak, ahhoz, hogy kedvező, megbízható kép alakuljon ki róluk, hogy etikus szerve-

zetnek tekintsék, és szívesen alakítsanak ki vele kapcsolatot, mind a vevők, mind más üzleti partnerek.

Először is figyelembe veszik *a cég megjelenését*. A tisztaság, a barátságosság, a gondozottság, tehát a kultúrált, rendezett körülmények azt a benyomást kelthetik, hogy az adott cég korrekt, megbízható, etikus magatartást követ és tiszteli a vevőt.

Fontos szempont az, *ahogyan a cég bemutatja önmagát*. Például a szórólapok vagy termék-, és cégismertetőikben ne forduljon elő helyesírási hiba, legyen áttekinthető, ne legyen hiányos, pontos adatokat tükrözzön, legyen dátum, aláírás többek között.

Lényeges, hogy *milyen módon mutatja be a termékeit* a vállalat. A vevőkapcsolatok ápolása érdekében fontos, hogy például termékbemutatók rendezésekor az új termék fejlesztése befejeződjön, az ígért működés, szolgáltatás, funkció prezentálható legyen. Az is fontos, hogy a céget olyan emberek képviseljék, akik kellő felvilágosítást tudnak adni, megfelelő ismeretek birtokában vannak, és fontos a nyelvismeret megléte is – külföldi tájékozódó esetén –, tehát kompetensek legyenek a munkatársak. Ebből következhet a cég munkatársainak szempontja. A rendezett külső és magatartás, a megfelelő modor, a türelmesség, a tisztelet és a megfelelő képzettség elvárás a cég képviselőivel szemben.

A következő kategória talán az egyik leglényegesebb az erkölcs szempontjából. Ez pedig a *reklám*. A reklámmal szemben támasztott legfontosabb kritérium a korrektség, vagyis valós értékeket hirdessen, amelyek teljesíthetőek. A reklámokra vonatkozó alapelveket a *Magyar Reklámetikai Kódex* rögzíti, amely többek között olyan elveket fektet le, mint a jogilag megengedett, tisztességes, szavahihető, erkölcsi felfogásnak megfelelő elvek. (Pálkás, 1999)

Etikátlan az a magatartás, ha a vállalkozás visszaél a vevő tájékoztatatlanságával. A *vevői megkeresés, ajánlatkérés* esetén történő reagálás fontos kritérium. Döntését befolyásolja, hogy milyen körű információt adnak át a szakemberek. Nagyon egyszerűen: ha a vevő felismeri, hogy részére nem teljeskörű információt adtak át, akkor az bizalomvesztéshez vezethet. (Pálkás, 1999)

A *kommunikációnak* szintén jelentős szerepe van. Az együttműködést, a partnervisszonyt szükséges előtérbe helyeznie a cégnek a vevőkkel folytatott kommunikáció esetén. Éreztetni kell a vevővel, hogy fontos a cégnek, figyelembe veszi elégedettségét, érdekeit, és olyan terméket, árut vagy szolgáltatást nyújt, amelyre a vevőnek szüksége van.

Megítélés tekintetében fontos, hogy *hogyan szerződik a cég*. Egyik eset, amikor a szerződő felek olyan feltételekben állapodnak meg, amelyek jogilag nem érvényesíthetőek. „Az etikai kötelezettségvállalások éppen olyan gyémánt keménységű, mintha azt a jog

írná elő.” (Pálinkás, 1999) A másik eset a szóbeli megállapodások etikai súlya, amely ha később írásban is rögzítésre kerül, akkor a kettő nem térhet el egymástól. A harmadik eset pedig a vevőt első helyre helyező korrekt, üzleti magatartás.

A vevő kiszolgálás rugalmassága, gyorsasága, a kényelem, a termék minősége, biztonsága szintén lényeges a megítélés szempontjából.

Releváns az, *ahogyan a vállalat teljesíti a feladatot, és ahogyan reflektál a cég a teljesítés után a vevő, vagy megbízó megkeresésére.* A minőség, a határidők betartása, a teljeskörű és gondos vevőkiszolgálás, a nyújtott termék vagy szolgáltatás legyen arányban az árral. Legyen lehetősége a vevőnek arra, hogy gond esetén a vállalat korrekciót hajt végre. Az etika szempontjából ugyanis elítélendő az adott szó meg nem tartása. Mint korábban említettem a nem megfelelő teljesítés estén erkölcsi kötelezettség azonnal informálni a vevőt, megbízót, hiszen a hosszú távú üzleti kapcsolat fenntartásához ez a magatartás nélkülözhetetlen. Etikátlan, ha az ígérettevő már az ígérettételkor is tudta azt, hogy nem akarja, vagy nem tudja teljesíteni az ígéretét. Az utóbbi feltétel lényege pedig, hogy pontosan teljesítsék a garanciális kötelezettségek. A hosszabb garanciális időtartam a minőségre utal és bizalomkeltő. Ezen kívül, pedig rendkívül lényeges, hogy milyen módon kezeli a vállalkozás a vevői reklamációkat. Minden esetben a vevői igények maximális kielégítését kell a vállalkozásnak szeme előtt tartania. (Pálinkás, 1999)

Manapság az informatika térhódításával egy nagyon fontos kulcstényező került a vevők kezébe. Ez pedig az *információ*. Összehasonlító tesztek, ajánlások, különböző leírások teszik lehetővé a releváns információkat a vevők számára – függetlenül a termelőtől. Ezáltal lehetőség van az etikátlan, tisztességtelen magatartás felismerésére. Ezért a meggyőző, hiteles információ motiválja a vállalkozásokat a tisztességes magatartásra. Az informatika révén így a korrekt információ áramlás kikényszerítése valósul meg. A megtévesztés, vagy a hazugság így hamar lelepleződhet, és, ezáltal már nem lehet kihasználni a vevő ismereteinek, jártasságának hiányát. Mindezek hatására új etikai viszonyok alakulnak ki az előállító - szolgáltató - felhasználó - vevő között, és gazdasági eredményességet jelent a korrekt vevői igény kielégítés. (Pálinkás, 1999)

2.5. A MAGYAR GAZDASÁG JELENLEGI HELYZETE

2.5.1. Gazdasági ágazatok adatai

Kutatásom következő részében azt vizsgáltam, hogy milyen a mai magyar gazdaság helyzete. A Pénzügykutató Zrt. a magyar gazdaság helyzetét és kilátásait vizsgálta a 2012-2013-as évekre vonatkozóan (1. táblázat). Az eredményekből kiderül, melyek azok az ágazatok, amelyek folyamatos csökkenést mutatnak.

Ágazat	Változás iránya 2012 első felében	Változás várható iránya 2012 második felében	Változás várható mértéke (%)
Külkereskedelem (export és import)	↑	↑	3 és 2,8
Ipar	↓	↑	2
Építőipar	↓	↓	7
Agráripar	↓	↑	1-2
Kiskereskedelem	↓	↓	1,5

1. táblázat: A magyar gazdasági ágazatok adatai 2012-ben

Forrás: Petschnig M. et al, 2012

A külkereskedelem tekintetében a gépipari termékek körében következett be jelentősebb változás, a high-tech szegmens exportjában csökkenés volt tapasztalható. Az import, vagy behozatal szintén csökkenést mutatott, itt túlnyomórészt a gépek- és szállító eszközök vásárlása zuhant. Éves szinten viszont az autóipari beruházások következtében növekedést várnak.

Az iparunk esetében a gép-, jármű-, és a gumiiipar teljesítménye nőtt az exportnak köszönhetően, viszont az élelmiszeripar, és a feldolgozóipar több ágazata is visszaesést produkált. Javuló tendenciát várnak az iparra vonatkozóan az előbb említett export miatt.

Az építőipart évek óta a csökkenő negatív tendencia jellemzi, és ez a 2012-es évben sincs másképp. Az iparág 10%-os csökkenést mutatott az első félévben. A szerződések állományának növekedése miatt jobb kilátásokat várnak, de még mindig csökkenést prognosztizálnak.

Az *agrárgazdaság* helyzete sem mutat pozitív tendenciát. A mezőgazdaság visszaesett a tavalyi évhez képest, a változás mértéke pedig 20-25% körül mozog az első félévben.

A *kiskereskedelem* mérséklődést mutat többek között a reálbérek csökkenése, a gyenge forint miatt. Összességében csökkenést prognosztizálnak, kivéve az élelmiszerek, élvezeti cikkek, csomagküldés, ruházati termékek, a több éve magasabb keresletet mutató illatszer-kiskereskedelem és a számítástechnikához kapcsolódó iparcikkek esetén.

2.5.2. Halasztott fizetés, fizetéseképtelenség és felszámolás

Ahhoz, hogy a hazai cégek likviditásukat, vagyis fizetőképességüket fenn tudják tartani, egyre nagyobb szerepe jut a szállítói hitelezésnek. Ez viszont a fizetési kockázatok és a beszállítói láncok kitettségeinek növekedését okozza. Sok tényező változása okoz a vállalkozásoknak olyan problémát, amelyek miatt nehezebben jutnak forrásokhoz. Ilyen például a megváltozott hitelezési politika a bankoknál. A halasztott fizetés helyzete Magyarországon elég magas arányokat mutat. A nagyvállalati fizetések körülbelül 90%-a, a teljes vállalkozói fizetések, melyet az *Atradius* végzett 2012 júniusában (www.piacessprofit.hu). A másik probléma, amivel még a vállalkozásoknak szembe kell nézniük, az is, hogy az állami szervek és az önkormányzatok is késedelmesen fizetnek, holott a kormányprogram a rövid-távú feladatok közé sorolta a fizetési határidők kilencvenről harminc napra való csökkentését. A növekvő fizetéseképtelenség miatt pedig egyre több cég szűnik meg.

A *csőd*, vagy *fizetéseképtelenség* az amikor „Az adós abba a helyzetbe, amelyben minden kötelezettségének eleget nem tehet, vagy azért jut, mert tartozásai tényleges vagyont meghaladják, vagy azért, mert bizonyos időben minden hitelezőjét kielégíteni nem képes.” (Juhász, 2010). Ha egy cég fizetéseképtelenné válik, akkor megkezdődik a cég kivezetése a gazdasági életből. A kedvezőtlen gazdasági helyzet velejárója a piaci szereplők likviditásának hiánya és az egyre növekvő teljes fizetéseképtelensége. Amely cégek ebbe a helyzetbe kerülnek, két speciális eljárási forma közül választhatnak. Az egyik a *csődeljárás*, a másik pedig a *felszámolási eljárás*. A felszámolási eljárás következtében a cég gazdasági tevékenysége lezárásra kerül és jogutód nélkül szűnik meg. A felszámolási eljárás az a folyamat, amely során a véglegesen fizetéseképtelenné vált cég vagyont felosztják a hitelezői között, a munkavállalóit elbocsátják, termelőeszközeit értékesítik és az összes szerződéses jogviszonyát megszüntetik. A csődeljárás ellenben azt jelenti, hogy célja az adós cég adósságállományának olyan szintű átalakítása, hogy a cég ne szűnjön meg és folytathassa a tevékenységét. (www.felszamolas.com)

A Coface Hungary 2012-es elemzéséből kiderül, hogy az esetek valamivel több, mint a felében (58%) végelszámolásra kerül sor, valamivel kevesebb arányt mutat a felszámolás, a legkisebb arány pedig a csődeljárás mutatja (www.ateceged.hu). A csődeljárás alacsony száma annak köszönhető a Coface Hungary szerint, hogy a magyar vállalkozók nem ismerik az eljárást, félnek tőle, ezért számos esetben az adósok ellen inkább felszámolást indítanak. Ha egy cég működése nem a normális mederben folyik, akkor inkább elkerülik a csődeljárás jelentette alkudozást és inkább a felszámolás mellett döntenek.

„Szakértők szerint a csődtörvényben rejlő kiskapuk mellett a jelenlegi helyzetért a magyar vállalkozók mentalitása is okolható.” mondja a Direktinfo ügyvezetője (www.vallalkozoinegyed.hu). A csődeljárás a válságban lévő cégek talpra állítását célozza, azonban ezen eljárások indítása Európához viszonyítva nagyon alacsony arányokat mutat az utóbbi pár évben is. A Direktinfo szerint a csődeljárás nagy hiányosságokat mutat a szabályozás terén, mindezek mellett pedig a magyar vezetők üzleti etikai moráljának is köszönhető az alacsony számú csődeljárás. Ez abban nyilvánul meg, hogy a vezetők lusták, képzetlenek és nagyfokú az információhiány. Az ügyvezető szerint a mai vállalkozók sosem tanultak meg vállalkozni, nincs meg bennük a tanulás iránti vágy, ezért úgy véli, hogy a vállalkozói tevékenységet az ehhez szükséges tudás megszerzéséhez kellene kötni. (www.vallalkozoinegyed.hu).

2.5.3. Gazdasági bűncselekmények

Sokszor hallani manapság a következő kísérletről: ha egy forró vízzel teli edénybe teszünk egy békát, azonnal kiugrik, viszont ha egy szobahőmérsékletű vízzel teli edénybe helyezzük, és fokozatosan forraljuk fel, a lassú, fokozatos változásra nem reagál és megfő. Ez egy analógia arra, hogy mi sem vesszük észre azt, ha mások etikai viselkedése folyamatosan romlik. Kutatások azt mutatják ki, ha a kisebb kihágásokat elnézzük, elfogadhatónak tartjuk, akkor később az egyre növekvő kihágásokat is el fogjuk fogadni, persze ennek feltétele, hogy az újabb szabálysértés enyhén súlyosabb az előzőnél. (Bazerman-Tenbrunsel, 2011)

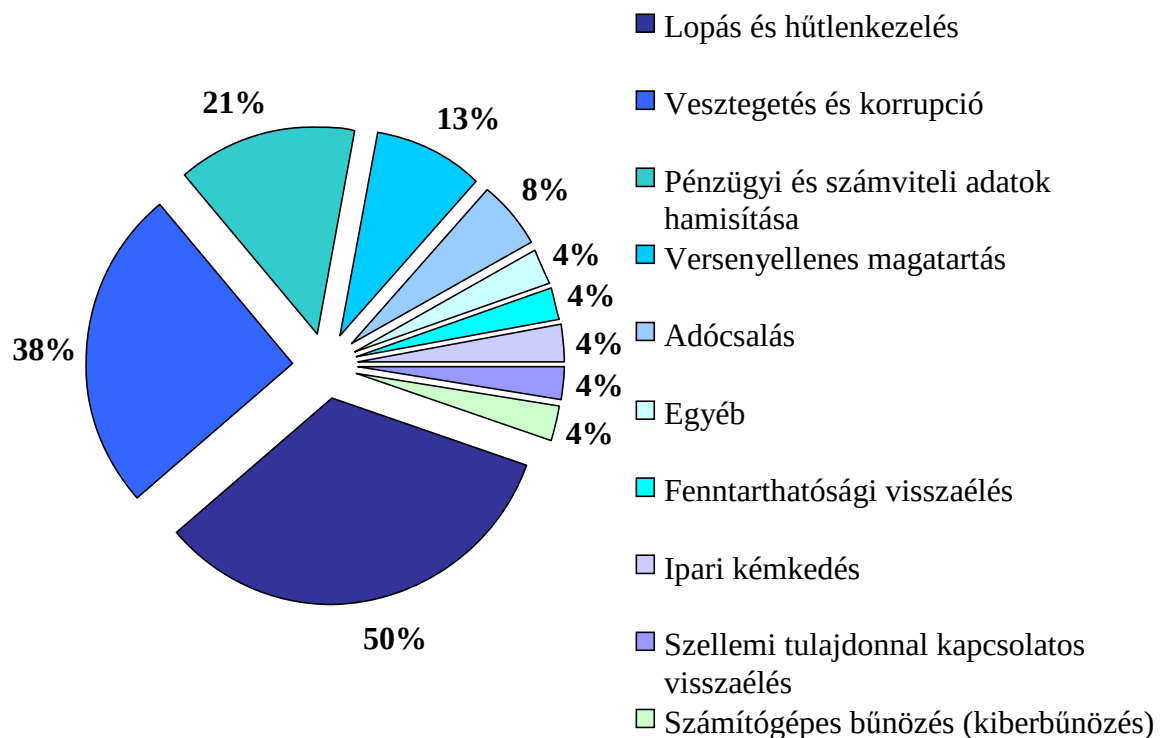
A törvényeket és a szabályokat minden embernek kötelessége betartani, azonban tapasztalatok azt mutatják, hogy *nincs olyan szabály, törvényalkotás, amely lefedi az emberi cselekvések minden részét.* (Müller, 2011) *„A jelenlegi bizonytalan gazdasági helyzet vitathatatlanul táplálja a gazdasági visszaélések talaját, de a legtöbb szervezet még mindig nem készült fel a lehetséges veszélyforrások felkutatására és a megoldásokra. Pedig a*

megfelelő protokoll kialakítása jelentősen csökkentheti a visszaélésekből adódó pénzügyi veszteséget és javíthatja a vállalati morált.” – hangzott el a PwC 2011. évi sajtótájékoztóján.

A gazdasági bűnözés a világ minden táján sújtja a vállalkozásokat, nincs olyan vállalat, amely „immunis lenne rá” - olvasható a PwC 2011. évi felmérésében. A PwC a világ 151 országában van jelen, Magyarországon a *PricewaterhouseCoopers Könyvvizsgáló Kft.*, a *PricewaterhouseCoopers Magyarország Kft.* és a *PricewaterhouseCoopers Tanácsadó Kft.* működik, könyvvizsgálattal, adó- és pénzügy tanácsadással foglalkoznak.

A PwC 2011. évi magyarországi jelentése szerint emelkedett a gazdasági bűncselekmények száma a 2009-es évhez képest (ilyen típusú felméréseket két évente végeznek). Ma minden negyedik vállalat (28%) tapasztalt valamiféle gazdasági visszaélést. Ezek a visszaélések a legtöbb esetben véletlenül derülnek ki.

A 3. ábra azt szemlélteti, hogy melyek Magyarországon a leggyakoribb gazdasági bűncselekmények a 2011. évi felmérés alapján.

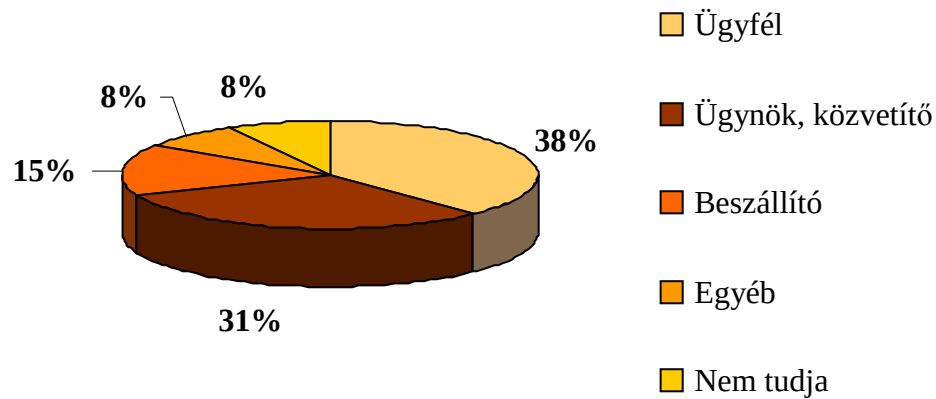

3. ábra: Magyarországon tapasztalt gazdasági bűncselekmények 2011-ben

Forrás: www.pwc.hu

A leggyakoribb gazdasági bűncselekmények a lopás és hűtlen kezelés, a korrupció és vesztegetés, illetve a harmadik leggyakoribb a pénzügyi és számviteli adatok meghamisítása, de hozzáteszik az ilyen fajta bűncselekményeknek nehéz a felderítése.

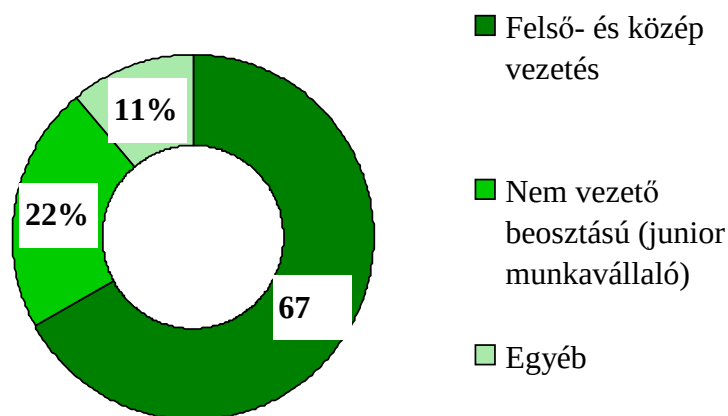
Az elkövetők tekintetében elmondható a felmérés szerint, hogy az elmúlt években növekedett a beszállítók, ügynökök, közvetítők, azaz a külső elkövetők aránya (4. ábra).

4. ábra: Gazdasági bűncselekmények fő külső elkövetői

Forrás: www.pwc.hu

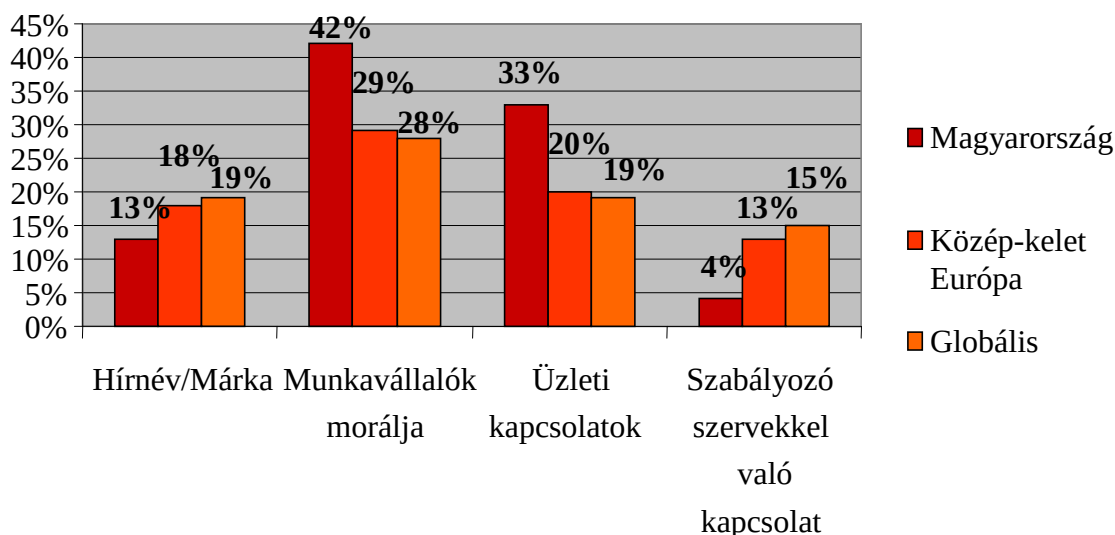
A gazdasági bűncselekményt elszenvedő vállalatok tekintetében a fő belső elkövetők közül nagyobb arányban a vállalatvezetők kerülnek ki (5. ábra). A középvezetői réteg aránya emelkedett az előző, 2009. évi felméréshez képest, valamint emelkedett a felső vezetők elkövetési aránya is. Az is gyakori, hogy a külső és belső elkövetők összejátszásával jön létre egy bűncselekmény.

5. ábra: Gazdasági bűncselekmények fő belső elkövetői

Forrás: www.pwc.hu

A bűncselekmények által okozott károk becslése nehéz feladat, mind anyagi szempontból, mind pedig morális tényezők szempontjából. A gazdasági bűnözés okozta károk összege nagyságrendileg 20 millió és 1 milliárd forint közötti mértékre tehető bűncselekményenként. Emellett a másik fontos elem a munkavállalók moráljára és az üzleti kapcsolatokra gyakorolt negatív hatása, amely Magyarországon nagyobb, mint globális szinten, illetve a vállalat jó hírnevének csökkenése is jelentős (6. ábra).

6. ábra: Gazdasági bűncselekmények hatása

Forrás: www.pwc.hu

Tapasztalatok szerint a cégvezetők nincsenek tisztában a gazdasági bűncselekmények tényállásaival, és azt sem mérik fel, hogy milyen következményekkel járnak a cselekményeik. A történelem fejlődésével mindig egyre jobban előtérbe került, hogy tisztességes csődeljárások lefolyása mellett a hitelezők megkárosítását is szankcionálják. (Juhász, 2010)

2.6. ÚT A JELENLEGI HELYZETIG

Annak megállapításához, hogy a ma kialakult vállalkozói réteget milyen tényezők formálták, szükséges a visszatekintés. Fontosnak látom áttekinteni a rendszerváltás időszakát, illetve a meginduló privatizáció éveit.

A valóságban a piac tökéletlennek mondható, hiszen egyenlőtlen az információ-áramlás, az árak rugalmasak és eltérőek a piaci szereplők hatalma, amellyel befolyásolást tudnak szerezni. Mindez azért van így, mert minden változik. Változnak a fogyasztási

szokások, a termelékenységi mutatók, a gazdasági helyzet. A változások hatására azonban mára már kialakult egy negatív közeg a társadalomban. Szakértők arra keresik a választ, hogy ma milyen a magyar ember tulajdonképpen. Milyen az értékrendje, a mentalitása, a viselkedése. A Társi Csoport egy kutatást végzett, melynek eredménye az, hogy a magyar mentalitás nagyon távol áll a nyugati országok nemzeteinek mentalitásától. *Az erősen bizalomhiányos, egyenlőtlenséget el nem fogadó jelzők jellemzik a magyar nemzetet.* A Társi szerint mi vagyunk a legbizalmatlanabb nemzet. Drámai mértékűnek titulálják a kutatók a bizalomvesztést például a bankokkal, politikai vezetőkkel szemben. Szintén nagy mértékű az egyenlőtlenségből következő frusztráció, így természetesnek tartják a normák megszegését, az alapján, hogy becsületesen, tisztességesen nem lehet meggazdagodni, érvényesülni. (Szabó, 2010)

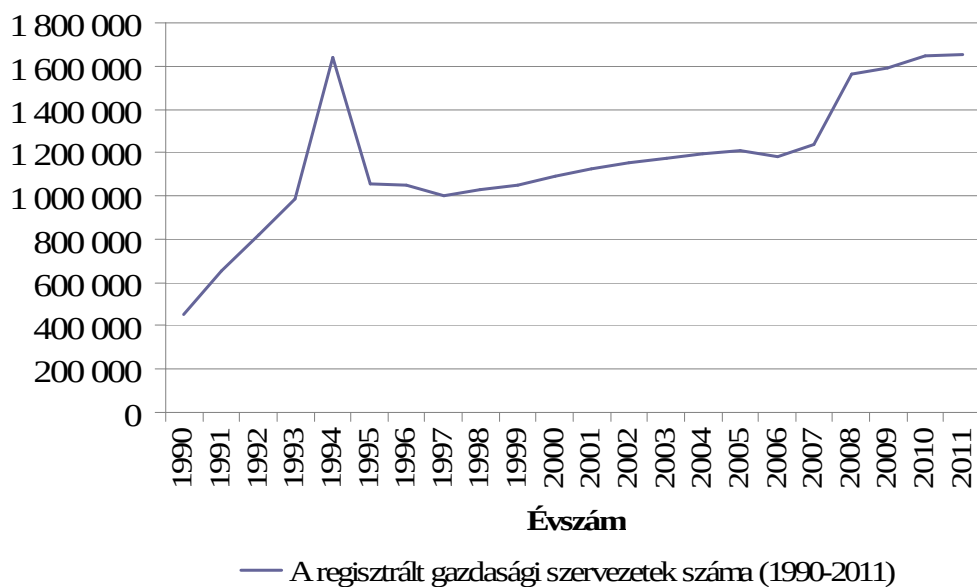
A *Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetsége „Gazdasági Helyzetkép”* című kiadványa szerint is hazánkban *bizalmi válság* van jelen, s emiatt csak gazdasági mutatószámokkal nem lehet érzékeltetni a helyzetet. A hazai vagy nemzetközi befektetőkről, vállalkozásokról legyen szó, a bizalom helyreállítása lenne a legfontosabb. A recesszió és a kiszámíthatatlan gazdasági helyzet okozta bizalmatlanság miatt a vállalkozások nem ruháznak be ilyen körülmények között. A vállalkozói hitelezés beindítása pedig az egyik leglényegesebb feladat lenne. Igaz például a banki hitelezés a világ más részein is visszaszorult. (www.mgyosz.hu) Zsolnai László szerint a becsületesség megteremtése lenne a legfőbb feladat, hiszen a gondjaink mind etikai jellegűek. Valójában azonban nem is etikai problémák jelennek meg, hanem maga a probléma etikai természetű. Ez a probléma pedig az, hogy a magyarok kölcsönösen nem méltányolják egymást. Ahhoz, hogy helyreálljon a bizalom, először a becsületesség, mint alap-érték helyreállítása szükséges. Csak bizalom révén lehet a gazdaságban előre jutni. Chikán Attila a problémákat a világválságnak és a politikai hibáknak tulajdonítja. Szerinte a rendszerváltáskor nem is tudtuk, hogy milyen társadalmat szeretnénk. Kényszerhelyzet alakult ki, rengeteg olyan vállalkozással, akik valójában szakértelem nélkül próbáltak eredményeket elérni, s azt is mások kárára. (Szabó, 2010)

2.6.1. „Vállalkozási boom”

A szocializmus után a társadalom egyre nagyobb aránya érdeklődött a vállalkozási tevékenység iránt, megnőtt a vállalkozási kedv. 1989 végén a nagyvállalatok megszűnése miatt a munkahelyek nagy részét a *kis- és középvállalatok (KKV)* adták. A rendszerváltás úgynevezett „vállalkozási boom”-ot hozott magával, amelyet elsősorban a következő két

tényező idézett elő: a vállalkozási szabadság lehetőségei, illetve a növekvő munkanélküliség. 2001-re a vállalkozások társasági formájának választásában is változás következett be. A társas vállalkozások száma nőtt, az egyéni vállalkozásoké pedig csökkent, valamint a vállalatok gazdasági ágak szerinti összetételében kisebb lett a feldolgozóipar és a kereskedelem, emelkedett a pénzügyi tevékenység és a szolgáltatások területén működő vállalatok aránya. Magyarországon a kis- és középvállalkozói réteg van jelen erőteljesebben a munkahelyet biztosító szerep terén a kisvállalatokkal szemben. (Juhászné, 2011)

A 7. ábra a regisztrált gazdasági szervezetek számát mutatja be az elmúlt több, mint húsz év vonatkozásában. A rendszerváltás után 1990 és 1994 között folyamatosan növekedett a vállalkozások száma. 1995 után kisebb csökkenés volt tapasztalható, majd napjainkig újabb folyamatos növekedés. Az 1990-es évek végén már egymillió fölött volt a regisztrált szervezetek száma. A 2011-es évi adatok alapján 1 651 507 bejegyzett vállalkozás működik Magyarországon.

7. ábra: A regisztrált gazdasági szervezetek száma (1990-2011)

Forrás: www.ksh.hu

2.6.2. A privatizáció évei

A rendszerváltás után az egymást váltó kormányok legfőbb célja az volt, hogy Magyarországon is megteremtsék a piacgazdaságot. Ez - álláspontjuk szerint - a privatizáció révén sikerülhetett, így a nagyvállalatok eladását kezdeményezték. Az új magyar vállalkozói réteg támogatásának céljából a hazai befektetőket preferálták a vásárlásokat illetően,

így hitelkonstrukciókat, mint a Starthitel, és programokat, mint a Kisbefektetői részvénytulajdonosi program dolgoztak ki ennek érdekében.

A privatizáció az 1990-es évek közepe táján lendületet kapott. Egyszerűsödtek az eladások, és külföldi tőkét áramoltattak az országba, melyek hatására például a bankszektor, az ipar, az energiaszolgáltatás vagy a távközlés területén jelentős volt a külföldi tőke. Az állami tulajdon mértéke jelentősen csökkent, a magántulajdon aránya 70%-ra nőtt. A beáramlott külföldi tőke révén világszínvonalú termelés vette kezdetét az országban, korszerű technológia, szigorú minőségi követelménynek.

A 2000-es évek táján útnak indult a Széchenyi-terv, mely a hazai kis- és középvállalkozások helyzetének javítását célozta meg, amelynek két fontos eleme volt. Egyrészt a minimálbért folyamatosan emelték, szinte évenként a duplájára nőtt. A vállalkozások gazdálkodását tekintve kissé negatívan érintette, nehéz anyagi helyzetbe kerültek. Az építőipart kedvezményes hitelekkel próbálták a növekedés útjára terelni.

A 2000-es évek közepére a gazdaságot a duális szerkezet jellemezte. Volt egy jól teljesítő külföldi szektor és egy stagnáló hazai kis- és középvállalkozói szektor. 2006 után csökkenni kezdett a növekedés, majd a 2008-es gazdasági világválság súlyosbította a magyar gazdaság helyzetét. (Gulyás – Marianucz, 2009)

Az imént említett külföldi szektor és a hazai vállalkozói szektor között különbség talán annak is köszönhető volt, hogy hazánkban elég későn jelent meg a marketingtevékenység, holott kiemelkedően jelentős szerepe van a külvilág felé megjelenő eszköztáraknak, amelyek a vállalat törekvéseit és vezetőségének magatartását fejezi ki. Egy cég arcuatteremtése magas szintű szellemi tevékenységet kíván, a célok, a belső lényeg, az akarat és törekvések, kivetítését jelenti. Akkor mondható sikeresnek, ha a külvilág számára nyilvánvalóvá válik az, ami egyébként rejtve maradna.

Pálinkás Jenő könyvében így ír: „Az arculatépítés vállalkozásaink számára szinte teljesen újszerű feladat. A fogalom is vontatottan vonul be a köztudatba. Különösen hiánycikk a kisvállalkozók területén. Itt a marketingkultúra gyengesége vagy egyes esetekben hiánya lassítja a fejlődést, a térnyerést. Ezzel függ össze önmegmutatásuk ügyetlensége is.” (Pálinkás, 1999) Egy vállalkozás nem képes kiemelkedni a szürke tömegből, ha nincs arca, illetve szükséges, hogy legyenek jellegzetes vonásai, amelyekről a partnerek és ügyfelek felismerik és emlékeznek rá. A piaci verseny megköveteli, hogy egy cég egyéni eszközeivel felhívja magára a figyelmet, hiszen rendkívül fontos, hogy megismerjék termékeit, a tevékenységét és a bizalom kiépítéséhez a potenciális vevők tekintetében. Az is lényeges, hogy mit emel ki a cég. Vagy a nemzetközi kapcsolatait, vagy a szellemiség ere-

jét, a humánus elvét vagy a precizitást. Az arcuatépítés elengedhetetlen ahhoz, hogy egy vállalkozás üzlet jó hírneve – goodwill, eredményes legyen és növekedjen a cégértéke. (Pálinkás, 1999)

A rendszerváltás után tíz évvel Pálinkás Jenő a következő gondolatokat osztotta meg könyvében: a fejlett országokban a nagy egyetemeken oktatott üzleti etika az üzleti kultúrát és hagyományokat tükrözi. A kialakult cég-, és menedzsment kultúra az üzleti etika normáinak érvényesüléséhez kedvező környezeti feltételeket biztosít, így természetesnek veszik azt. Szintén természetesnek veszik az etika folytonosságát. Voltaképpen azt, hogy a folyamatos fejlődéssel létrejött menedzsmentkultúrát, amely képes alkalmazkodni az objektív változásokhoz, s ez kitermeli a kompromisszumot az üzleti élet szereplőiben, valamint az alkalmazkodóképességet és a piaci értékek közel azonos megítélését.

Hazánkban a politikai, gazdasági és működési viszonyok változásának hatására a kialakult menedzsment csak rövidtávú tapasztalatra tehetett szert. Elmondható, hogy nagy részüknél hiányosak az ismereteik, és csak kevesen tartoznak abba a körbe, akik korszerű, modern vállalatvezetési ismereteket szereztek meg, és amelyekkel a mai nemzetközi és hazai piaci viszonyok között megfelelő képességgel, ismeretekkel és reakciókészséggel rendelkezzenek. Így a vezetői döntések körében a gazdasági etika beépülése még nem valósult meg. *„Az eddigi oktatási rendszerünknek is fehér foltja volt, és az ma is. A fiatal menedzsment sem nem tanulta, sem át nem vehette azt a környezetétől.”*

A könyv szerzője szerint kinyithat egy zsilipet a fejlett országok, nemzetközi nagy egyetemek professzorainak könyve vagy az üzleti élet gyakorló vezetőinek munkái, de ezek még nem oldják meg magát a problémát. (Pálinkás, 1999)

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

3.1. SZEKUNDER ÉS PRIMER KUTATÁS

A kutatásom során a témám megismeréséhez *szekunder* és *primer* kutatást is végeztem. Az előbbi a már meglévő, mások által megírt forrásokat jelentik. Ezután végeztem a primer vagy elsődleges kutatást.

A szekunder kutatás során az üzleti etika és a magyar vállalkozások helyzetének megismeréséhez szükséges hazai és külföldi szakirodalom került feldolgozásra. Többek között az üzleti etika, az etikus magatartás és üzleti tevékenység feltételeit, jelentőségét, tényezőit vizsgáltam, vagyis mi a szerepe az etikának egy vállalkozás életében. Továbbá vizsgáltam a mai „magyar valóságot” azaz korunk gazdaságát és vállalkozásait. Szakkönyvek, folyóiratok, elektronikus kiadványok segítségével történt a választott téma minél szélesebb körű megismerése.

A primer kutatás alkalmazása során felszámoló biztosokat kérdeztem meg munkájukról, a felszámolói munkáról, annak érdekében, hogy gyakorlati oldalról is képet kapjak az etikátlan magatartásról. A felszámolói munkát a TM-Line Zrt. két munkatársa Gacsó János és Kisvári Gabriella mutatták be. 2012 novemberében készítettem az interjút, amely során azt vizsgáltam, hogy, milyen módon károsíthatják meg üzleti partnereiket, a vállalkozók (1. melléklet). Az interjú elektronikus megkeresés során történt, a kérdéseket a felszámolóknak – előzetes telefonos egyeztetést követően – e-mailben jutattam el.

Mivel a legtöbb esetben a felszámolási eljárások alatt történik valamiféle bűncselekmény, azt a felszámoló köteles jelenteni az illetékes szervnek. A továbbiakban az a Nemzeti adó- és Vámhivatal Bűnügyi Igazgatósága jár el, így hozzájuk fordultam kutatásom bővítése céljából. A kaposvári Igazgatóság Osztályvezetője Vető Róbert Örnagy Úr volt segítségemre. Az interjú 2012 novemberében készült Kaposváron, amely során azt vizsgáltam, hogy melyek a leggyakoribb feljelentések, és ez esetben hogyan folyik a nyomozás (2. melléklet). Az interjú 70 percet vett igénybe, előre meghatározott kérdések mentén.

4. EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉSÜK

4.1. A FELSZÁMOLÁSI ELJÁRÁS ÉS BŰNCSELEKMÉNYEI

A kutatásom során felszámoló biztosokat kérdeztem meg a munkájukról, akik készségesen választottak a kérdéseimre. Céлом az volt, hogy olyan emberek mondják el tapasztalataikat, akiknek ez az eljárás életük része. Kíváncsi voltam arra, hogy milyen problémákkal találkoznak, mennyire segítik munkájukat a hatályos jogszabályok, mennyire együttműködőek velük az adósok, valamint a hitelezők.

A kutatásom során a TM-LINE Felszámoló és Gazdasági Tanácsadó Zrt. felszámolói és vagyonfelügyelői voltak segítségemre. A TM-LINE Zrt. 1994-ben alakult, felszámolási, végelszámolási és csődeljárási tevékenység végzésének céljából. Jelenleg már a gazdasági, kórházi tanácsadás területén végzett válságmenedzseléssel és az önkormányzati biztosi megbízatással is kiegészítették tevékenységüket. A cég két irodát működtet, az egyiket Budapesten, a másikat pedig Pécsen. Az országban több fiókteleppel rendelkezik.

A felszámolóknak feltett kérdésekkel arra kerestem választ, hogy milyen gyakori problémákkal találkoznak, hogy ítélik meg a munkájukat, és annak támogatottságát. Kérdéseimet Gacsó Jánosnak, a TM-LINE Zrt. budapesti irodája felszámoló biztosának tettem fel, valamint kollégájának, Kisvári Gabriellának. Gacsó János több, mint 6 éve foglalkozik felszámolással, végelszámolással. Állandó felszámolói megbízásokkal rendelkezik a TM-Line Zrt.-nél, valamint eseti megbízásai a Pons Válságkezelő Kft.-nél és a Miteusz Kft.-nél. Kisvári Gabriella évek óta dolgozik felszámoló biztosok mellett asszisztensként, korábban maga is felszámoló volt. A Pénzinfo Kft.-ben és a Miteusz Kft.-ben a felszámolásokkal kapcsolatos adminisztratív feladatokat látja el.

4.1.1. A felszámolói munka

A kérdések sorozatát azzal kezdtem, hogy mondják el, hogyan kerültek ebbe a szakmába, miért választották éppen ezt a hivatást, mik az előnyei, hátrányai, mit szeretnek, vagy nem szeretnek benne. Hogy telik egy napjuk, s mik a feladataik.

Feladatuk többek között, hogy a felszámolási eljárások miatt vidékre utaznak, bíróságokra járnak záró tárgyalásokra, vagy pedig meghallgatásokra járnak, esetenként nyomozóhatóságokhoz kihallgatásra. Mindezek mellett munkájuk árnyoldala a tömördek pápírmunka, az adminisztráció. Egy felszámolóbiztos napi átlagos munkaideje legalább 10 óra.

Bár mindketten a véletlen folytán kerültek ebbe a szakmába, Gabriella munkája előnyének a nagyfokú kreativitást emelte ki, amelyet egy-egy hirtelen felmerülő probléma megoldása igényel. János számára a legnagyobb előny és haszon abból származik, hogy a munka által a gazdasági társaságok megszűnésének szakértőjévé vált, miközben sokféle gazdasági társaság különféle gazdasági tevékenységébe nyerhetett bepillantást. A munka árnyoldala, hogy rengeteg szélhámossal találkozik. A másik oldalon viszont olyan emberek vannak, akik valóban tönkrementek, elvesztették mindenüket és így maradtak hitelezői egy vagyontalan társaságnak, vagy pedig egy már régóta működő vállalkozástól kell búcsút venniük.

Számomra érdekes és figyelemfelkeltő volt, hogy János hátrányként említette meg a felszámolókkal szemben a társadalomban kialakult előítéletet. Szerinte a felszámoló kollégák tevékenysége miatt alakult ki ez a kedvezőtlen kép a társadalomban amiatt, hogy egyes cégek még meglévő vagyonát elkótyavetyélik, vagy értékaránytalanul értékesítik, vagy pedig az adós képviselője büntető ügyeinek etikátlan "elsimításához" asszisztálnak. Mindezt érdekes és fontos tényezőnek tekintem, hiszen nem csak a társaságok vezető tisztségviselőinek, de a felszámolóknak is felelősségük van, így erre is kitértem. Gabriella elsődleges felelősségüknek az adós társaság meglévő vagyonának és a hitelezői érdekeknek a védelmét emelte ki, természetesen a jogszabályok betartása mellett. Egy felszámoló munkáját is szigorúan szabályozza a jog, előírja a számára, hogy a megkárosított partnereket segítse, és védje azt a vagyont, ami még megvan. János kiemelte, hogy a felszámoló minden esetben a tisztségénél fogva tőle elvárható gondossággal köteles eljárni. A polgári jogi felelősségi szabályok szerint felel, ha kötelezettségeit megszegi. Ha például vagyonkimentés történik, amely jogszabályellenes, akkor köteles ez ellen fellépni, főleg ha a kimentett vagyonnal növelhető a felszámolásból befolyó, a hitelezők követeléseit kielégíteni hivatott vagyon.

A következőkben az iránt érdeklődtem, hogy milyen kötelezettségeket kell teljesíteniük az adósoknak, hogyan kell együttműködniük a felszámolóval.

A legfontosabb, hogy az adós vállalkozás vagyoni-pénzügyi helyzetének áttekintéséhez szükséges valamennyi irat átadásra kerüljön a felszámoló részére. Mindezt a Csődtörvény 31. §-a szabályozza részletesen – mondta el Gabriella. Ha minden rendben zajlik, akkor a meglévő vagyon értékesítése a Céglételemzésben nyilvános hirdetés vagy pedig árverés keretében történik. A Csődtörvény 49. §-a szabályozza részletesen a hitelezők kielégítésének sorrendjét, amely szintén nagyon lényeges, hiszen ha nem a megfelelő sorrend

szerint történik, akkor a hitelezők jogtalan előnyben részesítése az eljárás során szintén bűncselekmény.

A jelzálog jogosult hitelezőt például soron kívül kell kielégíteni a Csődtörvény 49/D §-a értelmében – hívta fel rá a figyelmet János. A rendelkezésre álló pénzüsszegeből pedig egy záró mérleg és a vagyonfelosztási javaslat alapján kell a hitelezőket sorrend szerint kielégíteni.

Ez felvetette bennem azt a kérdést vajon meddig tart egy felszámolási eljárás. Egy felszámolási eljárás 90%-ban befejezhető a kezdőnapot követő 180 nap alatt – állították a szakemberek, azonban előfordulnak évekig elhúzódó eljárások, holott végső esetben 2 év alatt be kellene fejezni egy eljárást.

Ehhez kapcsolódóan kérdeztem, hogy mik a hátráltató tényezők. Ez köszönhető annak, hogy sok esetben nem működnek együtt a cégvezetők, nem tartják be a határidőket, vagy folyamatban lévő peres eljárások miatt, vagy meg nem szüntethető munkaviszony miatt.

Ezzel együtt a csődeljárás folyamatairól is kérdeztem, hiszen – mint írtam korábban – tanulmányok, kutatások alapján a magyar cégek alacsony morálisának tulajdonítják azt a tényt, hogy a felszámolási eljárások száma jóval meghaladja a csődeljárásokét, annak ellenére, hogy az utóbbi éppen a válságban lévő cég reorganizálását célozza meg.

A csődeljárás során vagyonfelügyelőt rendelnek ki. Az adós cég képviselője ilyen esetben köteles együttműködni, minden szükséges információt megadni a kérésére. A vagyonfelügyelő részére tehát adatokat kell szolgáltatnia, így az betekintést nyerhet a társaság könyvelésébe, irataiba, a szerződéseibe - foglalta össze János.

Ha ezek megvannak, akkor egyezségi javaslatot kell tennie - tájékoztatott Gabriella. Hazánkban viszonylag alacsony arányt mutat a csődeljárások száma a felszámolásokéhoz képest. Gabriella tapasztalata, hogy ha csődeljárásra kerül sor, már nagyon kevés reális esély van arra, hogy egyezséget kössenek. Ez annak köszönhető, hogy a társaságoknak ekkorra már nincs akkora vagyona, amivel ez megvalósulhatna, és ezek után még nyereségesen tudna tovább működni.

János tapasztalata az, hogy a csődeljárások alacsony száma annak is köszönhető, hogy az elrendelt csődeljárások nagyrészt sikertelenek voltak, másrészt a szabályozás bonyolultabbá vált, a csődtörvény változása nem hozta meg a kellő változást a bíróságokon, és nem következett be „csődroham” sem emiatt.

4.1.2. Bűncselekmények a felszámolási eljárás alatt

A következőkben arra tértem rá, hogy mi történik, ha bűncselekményre kerül sor. Milyen jelekből következtetnek bűncselekmény elkövetésére, és ilyenkor mit kell tenniük a felszámolóknak.

Bűncselekmény kétféleképpen derülhet ki – mondta Gabriella. Egyrészt az átadott iratanyagból, feltéve, ha van ilyen, illetve a hitelezők bejelentéséből. Már rengetegszer találkozott ilyen ügyekkel. A felszámoló természetesen ilyenkor feljelentést köteles tenni, amely után a nyomozó hatóság végez nyomozást. Ennek végén vagy megszünteti az eljárást, bűncselekmény, vagy bizonyíték hiányában, vagy pedig - amennyiben a bizonyítékok alapján megállapíthatónak tűnik a bűncselekmény elkövetése - az iratokat az ügyészség részére vádemelési javaslattal küldik meg.

Miután a felszámolók átveszik az iratanyagokat az adós társaság képviselőjétől, azokat könyvelők és könyvvizsgálók átnézik, akik megállapítják, hogy történt-e vagyoni kimentés. A társaság tevékenységének lezáró mérlege által szolgáltatott információ szintén segítségükre van – erősítette meg János is. Nyilatkozattétel és elszámolás céljából ezek után felkeresik az adós cég képviselőjét, és ha nem tesz eleget az elszámolási kötelezettségének, akkor az illetékes nyomozóhatósághoz feljelentést kell tenniük a felszámolóknak. A nyomozás elrendelését követően tanúmeghallgatások következnek, szembesítés, iratanyag-lefoglalás. A lefoglalt iratokat igazságügyi szakértő vizsgálja át. Ezek után a nyomozás befejező szakaszában, vagy megszüntetik az eljárást, vagy előfordulhat, hogy az adós teljesíti kötelezettségeit, vagy a nyomozóhatóság megküldi az ügyészség részére az iratokat vádemelési javaslattal. Amennyiben az ügyészség vádat emel, sor kerül a bírósági tárgyalásra. Sajnos a felszámoló a jogerős ítéletről közvetlenül soha nem kap tájékoztatást. „Természetesen volt már ilyen ügyem, és a jelenleg folyamatban lévők között is van.” – mesélte János.

A következőkben az elkövetési magatartásokról kérdeztem, és arról, hogy milyen bűncselekményekkel találkoznak a felszámolási eljárás során. Ezek a számvitel rendjének megsértése és a csődbűncselekmény. Mindamellet, hogy a leggyakoribb eset, hogy nem adják át az iratokat, eltűnnek, vagy megsemmisülnek, az esetek 50%-ban találunk megkérdőjelezhető dolgokat. Ekkor kérdőre kell vonniuk a vezetőket, képviselőket – mondta János, akit arra kértem, említsen ilyen "megkérdőjelezhető dolgokat". Ilyen, amikor például az adós társaság pénztárából tagi kölcsönt fizetnek vissza a felszámolási eljárás közzétételéhez közeli időpontban. Mindez a pénztárhiány eltüntetését szolgálja. Ilyen az is, ha ér-

tékvesztést számolnak el, úgy, hogy a készlet jelentősen lecsökken, vagy hirtelen megsemmisül. Vagy felmerül az is, hogy egy kapcsolt vállalkozásnak nyújtanak kölcsönt, vagy egy hitelező részére teljesítenek kifizetést. Mindez szintén a pénz eltüntetését célozza.

Ezeket a példákat sorolva kérdeztem rá, hogy mit gondol, mi állhat az ilyen magatartások hátterében. Köszönhető-e mindez a gyakran emlegetett alacsony üzleti morálnak, illetve még milyen tényezők generálhatják ezt a jelenséget. Természetesen egyet értett azaz, hogy mindez köszönhető az alacsony üzleti morálnak is, amely miatt vannak olyan állandóan "ügyeskedő" emberek, akik több, párhuzamosan működtetett, illetve egymás után alapított céggel is folytatják a tevékenységüket. Ez azért fontos, mert a cél általában az adófizetés elkerülése, és a nem legális jövedelemszerzésben valósul meg. Hatalmas, több százmilliós adótartozást halmoznak fel, amelyek eltűnnek, majd a cégek értékesítésére kerülnek például román, ukrán kezekbe, vagy hajléktalanoknak.

Fontosnak tartottam azt a kérdést is, hogy a felszámolók hogy látják egy adós cég munkavállalóinak helyzetét ilyen esetben, ha eljárásra kerül sor.

János elmondása szerint gyakran találkozunk azzal a ténnyel, hogy munkaviszonyt kell megszüntetniük, vagy tudomást szereznek bértartozásról, amely az adós társaságnak maradt a munkavállalója felé. A bértartozást a Bérgarancia Alapból lehet igényelni, ez a felszámoló feladata. Jelenleg a maximum bruttó összeg 1.013.000,- forint egy fő részére. Ha viszont a bértartozás ezen összeg felett van, akkor azt a felszámolónak nyilvántartásba kell vennie, és miután lesz valamilyen bevételi forrás a cégben, akkor tudja kifizetni. Azonban az Alap által biztosított összeg az, amit ténylegesen megkapnak a munkavállalók, mert a legtöbb esetben nem jut vagyon még az ilyen igények kielégítésére sem.

Mivel álláspontom szerint a vállalkozások szűk környezetébe beletartozó alkalmazottak jólétét is szem előtt kell tartania egy etikusan működő vállalkozásnak, felmerült a kérdés: a felszámolók tapasztalnak-e tendenciát arra nézve, hogy a vállalkozások vezetői megpróbálják elkerülni a bérfizetést is, ugyanúgy, mint a hitelezők kielégítését. Szerencsére erre a kérdésre megnyugtató választ kaptam. János tapasztalata szerint természetesen extrémebb esetekben ez is előfordulhat, azonban a vállalkozók többsége igyekszik kifizetni a munkabéreket. Ha marad is valamennyi bértartozásuk, az akkora összegű, hogy a Bérgarancia tudja fedezni.

Végül arra voltam kíváncsi, hogy a hatályos jogi szabályozás mennyiben segíti, támogatja a felszámolók munkáját. Dolgozatomban említettem, hogy a történelem során a kodifikáció célja mindig az volt, hogy szankcionálják a hitelezőket ért károsító magatartá-

sokat. Gabriella arról számolt be, hogy napjaink szabályai nem minden esetben jelentenek támogatást. A legnagyobb gondot talán az jelenti, hogy a számvitel rendjének megsértése a szabálysértések közé került, így és kikerült a bűncselekmények köréből. A büntetőtörvénykönyv változása, az enyhébb elbírálás a felszámolók munkáját kedvezőtlenül érintette – mondta János, hozzátéve, hogy a csődtörvény változása a hitelezőknek biztosít több jogot. Az eljárási szabályok változásai mind a felszámolók munkáját, mind a felszámolási eljárás menetét bonyolultabbá tették.

4.2. A NEMZETI ADÓ- ÉS VÁMHIVATAL (NAV) SZEREPE

Miután a felszámolási eljárás alatt a felszámoló bűncselekmény miatt feljelentést tesz azt a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Bűnügyi Igazgatóságának jelenti, így a továbbiakban ők járnak el. A további kutatás során a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) Bűnügyi Főigazgatóságának osztályvezetőjétől, Vető Róbert Örnagytól kértem segítséget.

4.2.1. A NAV hatásköre

Először a NAV működéséről és feladatairól kaptam információt. Az Örnagy Úr ismertette a NAV szervezetét. A szervezet folyamatos változásokon ment keresztül: 2011-ben az Adó és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal és a Vám és Pénzügyőrség Országos Parancsnokságának, e két külön álló szervezetnek az összevonásával jött létre a mai Nemzeti Adó- és Vámhivatal. A szerkezeti változások folyamatosan jelen voltak az évek alatt. A hivatal három ágazatra osztható. Ezek: az Adó Igazgatóság, a Vám és Pénzügyőri Igazgatóságok és a Bűnügyi Igazgatóság. A Bűnügyi Igazgatóság kizárólag speciális bűncselekmények esetén nyomoz. Ezeket a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) 36 § (2) bekezdése szabályozza. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal feladatait a 2010. évi CXXII. törvény foglalja össze. Kiemelten beszéltünk a törvény 13.§ (1) bekezdés e) pontjáról, amely a NAV feladatai között arról rendelkezik, hogy a hatáskörébe tartoznak az a bűncselekmények, amelyeket a kötelező befizetések vagy a költségvetési támogatások ellen követnek el (13.§ (1) bek. e) *"adóztatási szerve, illetve vámszerve előterjeszti a hatáskörébe tartozó kötelező befizetésekkel vagy költségvetési támogatással kapcsolatban elkövetett bűncselekménnyel okozott kár megtérítése iránt az állam nevében a polgári jogi igényt"*) Az ilyen típusú ügyeket 2006 óta nyomozzák ők. Majd a nagyon fontos 13.§ (4) bekezdés i) pontjáról beszéltünk, mely alapján a NAV adóigazgatási jogkörének ellátása során a Bűnügyi Igazgatóság a csődeljárás, a felszámolási eljárás, a végelszámolás, a vagyonrendezési és az adósságrendezési eljárás alatt a hitelezők képviselőjében jár el, ha arra szükség van (13.§

(4) bek. i): "ellátja a csődeljárásban, a felszámolási eljárásban, a végelszámolásban, a vagyonrendezési és adósságrendezési eljárásban a NAV hatáskörébe tartozó követelések tekintetében a hitelezői feladatokat, és jogszabályban meghatározott esetben és módon egyéb hitelezők képviselőjét; a végrehajtási eljárásban ellátja a végrehajtás foganatosítójaként a törvény által meghatározott feladatokat).

4.2.2. Bűncselekmények típusai

Miután a bíróság gazdasági kollégiuma dönt, és végzést hoz a felszámolási eljárás megindításáról, kijelöli a felszámolót. A felszámoló feladatait a korábbi fejezetben ismerttettem. Kétféle feljelentést tesznek általában: a számvitel rendjének megsértése, valamint csődbűncselekmény miatt. A NAV Bűnügyi Igazgatósága kizárólag csak nyomoz ebben az esetben, ha büntető feljelentést tesznek. Az Örnagy Úr ismertette a kétféle bűncselekményre vonatkozó törvényi rendelkezéseket. A számvitel rendjének megsértésének tényállását a magyar *Büntető törvénykönyv (Btk.)* az 1978. évi IV. törvény szabályozza. (289. § (1) Aki a számvitelről szóló törvényben vagy a felhatalmazásán alapuló jogszabályokban előírta) beszámoló-készítési, könyvvizsgáló, könyvvizsgálati kötelezettségét megszegi, b) bizonylati rendet megsérti, és ezzel a vagyoni helyzetének áttekintését, illetve ellenőrzését megghiúsítja vagy az adott üzleti évet érintően a számvitelről szóló törvény szerinti megbízható és valós képet lényegesen befolyásoló hibát idéz elő, büntetett követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.) A törvény 289. § (2) bekezdése az egyéni vállalkozókra vonatkozik. A (3) a súlyosabb elkövetői magatartásokat sorolja fel, melyek kettőtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendők. A (4) bekezdés pedig enyhébb büntetést, két évig terjedő szabadságvesztést tesz lehetővé annak, aki gondatlanságból követi el a törvény (1) és (2) bekezdésében felsoroltakat.

Fontos, hogy akkor történik bűncselekmény, ha a számviteli munka ellenőrzése megghiúsult. Korábban, 2012-ig, a törvényben a "megnehezült" kifejezés szerepelt, s ekkor már lehetett feljelentést tenni. Meg kell említenem, hogy az adóigazgatás is tehet feljelentést ilyen bűncselekmény gyanúja esetén, illetve bármely szerv, aki jogosult arra, hogy az adott vállalkozás könyveibe betekinthessen.

A csődbűncselekmény megállapítása nagyon nehéz feladat. Tényállását a Btk. 290. §-a szabályozza. (290. § (1) Aki a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet fizetésképtelenséggel fenyegető helyzete esetén a) a tartozása fedezetétől szolgálati vagyon elrejtésével, eltitkolásával, megrongálásával, megsemmisítésével, használhatatlanná tételével, b) színlelt ügylet kötésével vagy kétes kö-

vetelés elismerésével, c) az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes módon veszteséges üzletbe kezdéssel, illetve annak továbbfolytatásával, vagy d) az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más módon vagyonát ténylegesen vagy színleg csökkenti, és ezzel hitelezőjének vagy hitelezőinek kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja, büntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.)

A tényállás megállapításánál nagyon fontos a törvényben szereplő fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet megléte, hiszen ekkorra már megkezdődik a vagyon kimentése. A (3) bekezdés már arra a stádiumra vonatkozik, amikor megindult a felszámolási eljárás. A (4) bekezdés szabályozza azt, ha a (1)-(3) bekezdésben felsorolt cselekmények valamelyike a gazdasági élet terén súlyos következményeket okoz. Ezen bűncselekmények elkövetői kettőtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendők. Ilyen súlyos bűncselekmény például a hitelezősorrend megsértése.

4.2.3. A nyomozás folyamata

Ha bármely bűncselekmény miatt feljelentés érkezik hozzájuk, akkor a következőképpen járnak el.

A megérkezett feljelentést először mérlegelik. Ez a mérlegelés három napig tarthat. A döntés megszületése esetén kétféle kimenet van. Vagy elutasítják, vagy pedig kérhetik a feljelentés kiegészítését, amelyre 15 nap plusz 15 nap hosszabbítás rendelhető el. Tehát ez a szakasz az adatszerző tevékenységet foglalja magába.

Ezek után rendelik el a nyomozást. Általában egy ügyet két hónap alatt be kell fejezni, de például csóddal kapcsolatos ügyek akár egy évig is elhúzódhatnak. Az ügyészség a nyomozást ilyen esetben határozattal meghosszabbíthatja. Érdeemes megemlíteni, hogy a korábbi törvények szerint már akkor lehetett a felszámoló részéről feljelentést tenni, ha nem vették fel a kapcsolatot vele az ügyvezetők. Jelenleg csak pénzbírságot szabnak ki velük szemben ilyen esetben.

A Hatóság feladata a továbbiakban, hogy megállapítsa a cégvezető személy hitelességét, vagyis a Cégbíróságtól kikérlik az erre vonatkozó okiratokat. Ez legfőképp azért fontos, mert a legtöbb esetben azokat a cégeket számolják fel, amelyeknél váltás történt a vezetők körében.

A hatóság mindenféle iratot, dokumentumot bekér a felszámolóktól is. A felszámolóktól például a hitelező-lista is bekérésre kerül. Ez azért szükséges, hogy megtalálhassák őket, megállapíthassák, hogy kik ők, milyen mértékű a követelésük, és – ami a legfontosabb – hogy valós-e. Ez azért fontos, mert előfordulhat nem valós hitelezői követelés is.

Egy felszámolási eljárás során megjelenhetnek olyan cégek is, amelyek az adós céggel egy érdekcsoportba tartoznak.

A nyomozás további részében a könyvelési dokumentumok beszerzése következik. Kétféle kimenete lehet ennek az eljárásnak is: vagy rendben van – amely akkor lehet, ha a felszámolótól kerül a hatósághoz – vagy pedig nincs meg az iratanyag. Ha a könyvelés anyaga rendelkezésre áll, a fizetéseképtelenség napját igazságügyi szakértő állapítja meg, amelyet pontosan meg tudnak állapítani. Sor kerülhet a nyomozás során kihallgatásokra is, majd pedig az ügyészség dönt arról, hogy vádat emel-e az ügyben.

Ha nem áll rendelkezésre a könyvelés, tehát nincs meg, akkor házkutatást rendelnek el. Amennyiben ennek során az iratok előkerülnek, azokat lefoglalják. Ha a könyvelés eltűnt, akkor ezzel már sértik az iratmegőrzési kötelezettséget. Megpróbálják minden lehetséges módon és helyen felkutatni. Az ügyvezető lakhelyén a tagoknál, sőt, a telephelyen és a partner cégeknél is tarthatnak házkutatást, illetve az üzleti partnereik kimenő, bejövő számláit, iratait is bekérhetik vizsgálat céljából. Ha a bizonylatok nem kerülnek elő, akkor itt a számvitel rendjének megsértését lehet megállapítani. Egyértelmű az a tény, ha eltűnik a könyvelés, annak oka akár szándékos eltüntetés is lehetséges. Ezt a magatartást a Btk. 289.§-a szabályozza. *(289. § (1) Aki a számvitelről szóló törvényben vagy a felhatalmazásán alapuló jogszabályokban előírt a) beszámoló-készítési, könyvvizsgáló, könyvvizsgáló kötelezettségét megszegi, b) bizonylati rendet megsérti, és ezzel a vagyoni helyzetének áttekintését, illetve ellenőrzését megghiúsítja vagy az adott üzleti évet érintően a számvitelről szóló törvény szerinti megbízható és valós képet lényegesen befolyásoló hibát idéz elő, büntetett követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.)*

Ha a számvitel rendjének megsértése valósul meg, az elkövetők az esetek többségében pénzbüntetést kapnak. Aki már volt büntetett, az felfüggesztett, súlyosabb esetben végrehajtandó szabadságvesztés büntetést is kaphat.

A nyomozás alatt lefoglalják a társaság vagyont, amennyiben maradt még valami vagyon a társaságnál. A lefoglalt vagyon sorsáról a bíróság dönt majd eljárása végén. Természetesen ezt a felszámoló felé jelentik, hiszen ez is alapja lehet a hitelezők kielégítésének. Összefoglalva: amint a hatóság felderít vagyonelemeket, kezdeményezi a zár alá vételt a hitelezők érdekeinek védelme érdekében.

Kitértem arra, hogy ugyanakkor a számvitel rendjének megsértése összekapcsolódhat így az adócsalással is. Az adócsalás ugyancsak gyakori eset. Mivel az adók az állami költségvetésbe kerülnek, így az azzal kapcsolatos bármely megghiúsítás bűncselekménynek

számít. Az adócsalás ma már *költségvetési csalásként* ismert, s a Btk. 310. §-a szabályozza. (310. § (1) Aki a) költségvetésbe történő befizetési kötelezettség vagy költségvetésből származó pénzeszközök vonatkozásában mást tévedésbe ejt, tévedésben tart vagy a valós tény elhallgatja, b) költségvetésbe történő befizetési kötelezettséggel kapcsolatos kedvezményt jogtalanul vesz igénybe, c) költségvetésből származó pénzeszközöket a jóváhagyott céltól eltérően használ fel, és ezzel egy vagy több költségvetésnek vagyoni hátrányt okoz, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.)

A költségvetési csalást az Adóigazgatóság észleli, mivel joga van ellenőrizni például számlákat, kapcsolt vállalkozások tevékenységét. Az ilyen eset bekövetkezte előtt a társaságoknál adóvizsgálat történik, amely lehet párhuzamos is. Az adóhatóság kaphat bejelentést például feketemunka miatt is, s ekkor is rendelhet el ellenőrzést.

Mint ahogy a felszámolók is említették, sok esetben előfordul, hogy a cégeket értékesítik. Arra voltam kíváncsi, milyen eszközök állnak ilyen esetekben az Adóhatóság rendelkezésére.

A felszámolási eljárás alatt nem lehetséges már értékesíteni a vállalkozást, hiszen a vezető tisztségviselő ettől kezdve a felszámolóbiztos. A vezető tisztségviselők azonban ismerik a felszámolás kezdő időpontját, így tudnak kalkulálni. Az eladás törtéhet hajléktalanoknak vagy külföldieknek, akik eltűnnek az országból, így nehéz őket megtalálni, kihallgatni.

A cégalapítások szabályozásában azonban szigorítások várhatóak. Az utolsó kérdéssem éppen ezzel volt kapcsolatos.

A cégalapítást illetően változások mennek végbe. Ilyen változás, hogy például az Adóhatóságnak úgynevezett "vétójoga" van. A cégbejegyzési eljárást a Cégbíróság végzi, és most már ha valaki jelzi a cégalapítási igényét, akkor a NAV is megkérdezésre kerül a cégvezetők, tagok kilétét illetően. Ez azt jelenti, hogy vizsgálhatják: milyen kockázati tényezőket jelentenek, például adótartozásuk van-e, több céget már felszámolták-e, vagy büntetett előéletűek-e. Az Adóhatóság kérelmezheti ekkor, hogy ne jegyezzék be az ilyen céget.

5. ÖSSZEFOGLALÁS

Dolgozatom célja az volt, hogy bemutassam az üzleti etika mai helyzetét, különös tekintettel a felszámolási eljárásokra, amelyek során az etika hiányának következményeivel szembesülhetünk.

A szakirodalmi áttekintése után a saját kutatás következett, amely keretében felszámoló biztosokat kérdeztem meg a felszámolási eljárásról, majd pedig és NAV Bűnügyi Igazgatóságának osztályvezetőjével beszélgettem a számvitel rendjének megsértése és csődbűncselekmény nyomozásának szabályairól.

Az üzleti etika egy cég normáinak rögzítése, mely manapság az Etikai kódexben történik, és amely szerint a vállalkozásoknak úgy kellene gazdálkodniuk, hogy a szűk és a tág környezetük jólétét is szem előtt tartsák. Egy vállalkozás legfontosabb érintettjei többek között a cég munkavállalói, üzleti partnerei, fogyasztói, a természeti környezet. Az üzleti etika tudománya az Amerikai Egyesült Államokból indult ki az 1960-as években. Európában, és így Magyarországon csak később, a rendszerváltás után jelent meg.

A rendszerváltás után a kedvező vállalkozásalapítási feltételeknek és munkanélküliségnek is köszönhetően egyre több vállalkozás jött létre. Ezzel egyidejűleg pedig egyre több amorális ember jelent meg az üzleti életben, a legtöbb vállalkozó kényszervállalkozóként jött létre és nem tanulta meg a vállalkozási tevékenység alapjait. A nyugati és keleti országok fejlődésének következtében keleten nem alakult ki olyan szintű mentalitás a vállalkozási tevékenység lényegéről, amely által sikeresnek mondható piacgazdaság alakult volna ki

Kijelenthető, hogy hazánkban még kiforratlan az üzleti etika, csak elméletek születnek, de a gyakorlati életben nincs jelentős mértékben jelen.

A felszámolási eljárás során egy cég jogutód nélkül szűnik meg, annak következtében, hogy fizetéseképtelenné vált. Ekkor az eljárás keretében a még meglévő vagyont felosztják a hitelezői között.

Egy felszámolási eljárás alatt alapvetően három esetben követnek el bűncselekményt a gazdasági társaságok vezetői: nem adják át az iratokat, melyek az adós társaság vagyoni helyzetének megállapítására szolgálnak, vagy nem adják át a meglévő vagyont, illetve kimentik azt. Ha a felszámolási eljárás lefolytatására kijelölt felszámoló bűncselekményt észlel, köteles azt a hatóságoknak jelezni. A felszámolási eljárás alatt a legtöbb esetben a számvitel rendjének megsértése és a csődbűncselekmény valósul meg.

A felszámolói feljelentést követően a továbbiakban a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Bűnügyi Igazgatósága jár el.

Összefoglalva elmondható, hogy az etikus magatartás igénye összeegyeztethetetlen az ilyen jellegű bűncselekmények elkövetőinek normáival. A jóhiszeműség, a tisztesség és az üzleti etika terjedése a gazdasági élet megtisztulását és ezzel a gazdaság fellendülését eredményezhetné.

6. FELHASZNÁLT IRODALOM

Könyvek, folyóiratok:

1. Andersen, B. (2010): *Az üzleti etika keretei*. In: Minőség és megbízhatóság, 43. évf. 6.sz., pp. 340-343
2. Bazerman, M. H. – Tenbrunsel, A. E. (2011): *Etikátlan lépések*. In: Harvard Business Review 5.sz., pp. 32-44
3. Beran F. (2007.): *Etika – Az értékek tisztelet*. Gondolat Kiadó, Budapest. pp. 77-78
4. Carrol, A. B. (1981): *The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organization stakeholders*. Business Horizons, pp. 34, 39-48
5. Chikán A. (2010.): *Bevezetés a vállalatgazdaságtanba*. Aula kiadó Kft., Budapest. pp. 24-27, 128
6. Csurgó. O. (2010): *Üzleti Etika*. SALDO Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt., Budapest. pp. 12-13, 26
7. Juhász L. (2010): *A magyar fizetéseptelenségi jog kézikönyve*. Novotni Alapítvány, Miskolc. pp. 25, 873-874
8. Maxwell, J. C. (2003): *Etika 101, Amit mindenkinek tudnia kell*. Bagolyvár Könyvkiadó, Budapest. p. 9, 18, 20, 50
9. Müller J. (2011): *Üzleti etika – Érték vagy felesleges fontoskodás?* In: Munkaügyi szemle, 55. évf. 1.sz., pp.104-107
10. Neale, S. – Spencer-Arnell, L. – Wilson, L. (2009.): *Érzelmi Intelligencia Coaching – A vezető, a coach és az egyén teljesítményének fejlesztése*. Oktker-Nodus Kiadó Kft., Veszprém. pp. 32-33, 46
11. Pálincás J. (1999.): *A vezetés és a technológiafejlesztés etikai kérdései*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest. pp. 13-125
12. Rosta I. (2004): *Dr. Szász Béla (1880-1962) kaposvári orvos és jogász, professzor emlékezete*. Kaposvár. In: *Somogyi Honismeret*. 2. sz. pp. 74-78
13. Sille I. (1998): *Illem, etikett, protokoll*. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest. p.21.
14. Török A. (2002): *Üzleti Etika*. Budapesti Kommunikációs Főiskola, Budapest. pp. 59-122

Internetes dokumentumok, források:

1. Felszamolas.com: <http://www.felszamolas.com/index.php/felszamolasi-eljaras> (letöltve: 2012. szept. 15.)
2. Gulyás L. – Marianucz L. (2009): *A magyar gazdaság rövid története a rendszerváltástól napjainkig (1990-től 2008-ig)*. 2009. április 1. (letöltve: 2012. nov.16)
https://orszaginfo.magyarorszag.hu/informaciok/gazdasag/gazdasagtorteenet/gazdasagtortenet_3.html
3. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qvd001a.html (letöltve: 2012. dec. 22.)
4. Juhászné H. E. (2012): *Kis- és középvállalatok a magyar gazdaságban*. 2012. április 15., <http://rndtanacsadas.blogspot.hu/2011/04/kis-es-kozepvallalatok-magyar.html> (letöltve: 2012. nov.11.)
5. *Mgyosz.hu: Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetsége: Gazdasági Helyzetkép*. <http://www.mgyosz.hu/hu/index.php> (letöltve: 2012. nov. 18.)
6. MTI (2009): *Nincs üzleti etika: megrendült a bizalom a cég vezetőkben*. 2009. május 20. http://www.hvg.hu/gazdasag/20090520_Ernst_and_Young_korruptio (letöltve: 2012. nov.11.)
7. n.n. (2010): *Céget menthet a csőd*. 2010. 02. 24.
<http://www.vallalkozoinegyed.hu/20100224/csodeljaras-folyamata-es-elonyei>
8. n.n. (2012): *Cégbedőlés: nincs megállás*. 2012. 04. 12.
<http://ateceged.hu/cegmukodtetes/cegbedolesek-nincs-megallas> (letöltés ideje: 2012. nov. 3.)
9. n.n. (2012): *Aggasztóan növekszik a szállítói hitelezés*, 2012. március 22.
http://www.piacesprofit.hu/kkv_cegblog/aggasztosan_novekszik_a_szallitoi_hitelezes/
10. Petsehnig M. Z. et al. (2012): *A magyar gazdaság helyzete és kilátásai (2012-2013) – Gazdasági előrejelzés 2012*. Sajtóanyag 2012. szeptember 27.
<http://www.penzugykutato.hu/hu/node/1054> (letöltve: 2012. dec. 20.)
11. PwC.com:<http://www.pwc.com/hu/hu/publications/gazdasagi-bunozes-magyarorszagon-2011.jhtml> (letöltve: 2012. szept. 21)
12. Sebők O. (2012): *Egyre több a fizetésképtelenség*, 2012. június 11.
http://www.piacesprofit.hu/kkv_cegblog/egyre_tobb_a_fizeteskeptelenseg/ (letöltve: 2012. nov. 11.)

13. Szabó I. (2010): *Bizalom nélkül a gazdaság sem működik*. 2010. július 2.
<http://www.nepszava.hu/articles/article.php?id=318370> (letöltve: 2012. nov. 18.)
14. Polák-Weldon R. (2012): *A CSR mint a vállalkozások irányításának új prioritása*.
Tudományos Közlemények. pp.283-293

Jogszabályok:

1. 1978. évi Büntető törvénykönyv 290 §, 298 §, 310 §
2. 1998. évi XIX. törvény 36§
3. 2010. évi CXXII. törvény (Nemzeti Adó- és Vámhivatal feladatai)

Interjúk:

Gacsó János (TM-LINE Zrt., felszámoló), Budapest, 2012. november 4.

Kisvári Gabriella (TM-LINE Zrt., felszámoló-asszisztens), Budapest, 2012. november 7.

Vető Róbert (Nemzeti Adó- és Vámhivatal Bűnügyi Igazgatósága, Órnagy), Kaposvár, 2012. november 15.

7. TÁBLÁZAT- ÉS ÁBRAJEGYZÉK

TÁBLÁZATOK

1. táblázat: A magyar gazdasági ágazatok adatai 2012.....	28
---	----

ÁBRÁK

1. ábra: A társadalmi felelősség piramisa.....	13
2. ábra: A vállalati működés érintettjei	22
3. ábra: Magyarországon tapasztalt gazdasági bűncselekmények aránya.....	31
4. ábra: Gazdasági bűncselekmények fő külső elkövetői.....	32
5. ábra: Gazdasági bűncselekmények fő belső elkövetői.....	33
6. ábra: Gazdasági bűncselekmények hatása.....	33
7. ábra: A regisztrált gazdasági szervezetek száma (1990-2011).....	36

8. MELLÉKLETEK

1. melléklet

A FELSZÁMOLÓKNAK FELTETT KÉRDÉSEK

1. Miért választotta ezt a hivatást? Mi a hátránya és előnye? Mit szeret legjobban és legkevésbé munkájában?
2. Mik a felszámoló, vagyongfelügyelő feladatai?
3. Hogyan telik egy napja?
4. Mi a csődeljárás, és melyek lehetnek az okai az alacsony arányuknak?
5. Mi a felszámoló, vagyongfelügyelő felelőssége?
6. Egy cégvezetőnek milyen kötelezettségeket kell teljesíteni a felszámolási/csődeljárás során? Milyen adatokat, iratokat szükséges szolgáltatnia a felszámoló/vagyongfelügyelő részére?
7. Hogyan történik a hitelezők kielégítése és a vagyon értékesítése?
8. Mennyi ideig tart egy felszámolási eljárás?
9. Melyek azok a tényezők, amelyek hátráltatják a munkájában, milyen gyakori problémákkal találkozik és milyen etikátlan cégvezetői magatartással találkozott?
10. Egy felszámolási eljárás során hogyan derül fény bűncselekmény elkövetésére? Mi a teendő ekkor a továbbiakban? Volt már ilyen ügye? Mi lett a kimenetele?
11. Melyek a leggyakoribb bűnelkövetési magatartások?
12. A jogszabályok megfelelően segítik munkájában?

AZ ÓRNAGY ÚRNAK FELTETT KÉRDÉSEK

1. Mi a szerepe és feladata a NAV Bűnügyi Igazgatóságának?
2. Melyek a leggyakoribb etikátlan ügyek?
3. A számvitel rendjének megsértése és csődbűncselekmény esetén hogyan járnak el?
Hogyan zajlik a nyomozás?
4. Az adócsalás felderítése hogyan történik? Ez egyben számviteli vétség is?
5. Cégalapításkor a NAV-nak milyen szerepe van?